הלכות אומנים סימן ש"ו אומן שקלקל סעיף ה-ו [שבוע ה']

גמ' ב"ק צט: ההוא מגרומתא עד איתמר המראה דינר לשלחני [1]

ספק טריפה
טור סימן ש"ו סעיף ה' וב"י שם [4]

Optional ספק טריפה
שו"ת הרשב"א סימן ק"ל [5]
שו"ת תרומת הדשן סימן קפ"ו [5]
שלחן ערוך ש"ו סעיף ה' [6-7]

המארה דינר לשלחני

גמ' ב"ק צט: איתמר המראה דינר לשלחני עד מתנ' ק: [1-3]

אם צריך להודיעו שהוא סומך עליו
רא"ש סימן ט"ו [9] מאירי צט: [10]

י"א שראוי לתלמידי חכמים ולאנשי מעשה לשלם כל נזק הבא מחמת דבורם מאירי שם [10]

שלחן ערוך סימן ש"ו סעיף ו' [7-8]

איבעיא מנעך מפני שהוא נושא שכר. אבל בחנם פטור אף על גב דלאדם מועד לעולם[ט] בחנם כי האי לא מחייב אדם המזיק כדפרישית ברישא המניח (לעיל דף כז: ותוס׳):

מנעך מספק איסורא. תור״ת דמשום הכי קרי ליה ספק איסורא משום דרב פסיק בפ״ק דחולין (דף יח.) כרבי יוסי בר׳ יהודה בטבעת הגדולה והיה רב מחמיר עליו לפי שהיה עם האדם שלא יצא להקל בשאר טבעות כדאשכחן בפרק קמא דחולין (דף טו.) גבי מבשל בשבת כי מורי [רבא[מ]] לתלמידיו מורי להו כר״מ ומי דריש להו בפירקא דריש כר׳ יהודה משום עמי הארץ ולהכי קרי ליה ספק גזילה ולא ודאי גזילה לחומרא האיש שחטא לעם הארץ ה״ל לאסוקי אדעתיה שימירו עליו ור״י מפרש דההיא עובדא בשאר טבעות הוה ורב דקאמר בפרק קמא דחולין (דף יח:) ואין הלכה כמותו בשאר טבעות משום דמספקא ליה אי הלכה כמותו אי לא:

ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב. לא שייך הכא לשנויי כאן בשכר כאן בחנם כדמשני גבי שחיטה דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אם אין בקי כדנכו ואיסור:

לפנים

רבא אמר דר״ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ודכולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת ודכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי אלא הכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו רבי מאיר סבר [ו] מלוה ופרוטה [א] דעתה אפרוטה ורבנן סברי מלוה ופרוטה דעתה אמלוה ובפלוגתא דהני תנאי [ז] דתניא בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך מקודשת רבי נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת וכל שכן בשכר שעשיתי עמך ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו [ב] בין בשכר שעשיתי עמך ובין בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת (מאי איכא[מ]) בין ת״ק לרבי נתן איכא בינייהו שכירות בין רבי נתן לר׳ יהודה הנשיא איכא בינייהו מלוה ופרוטה אמר שמואל טבח אומן שקלקל חייב לשלם מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן למה ליה למימר מזיק הוא פושע הוא אי אמר מזיק הוא הוה אמינא הני מילי היכא דקא עביד בשכר אבל היכא דקא עביד בחנם לא קמ״ל פושע הוא איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל [ג] הנותן בהמה לטבח וניבלה אומן פטור הדיוט חייב [ד] ואם נותן שכר בין הדיוט בין אומן חייב אמר ליה לעבר מוחך אתא ההוא מרבנן קא מותיב ליה א״ל השתא שקלת מאי דשקל חברך קאמינא לכו אנא רבי מאיר וקאמריתו לי רבנן אמאי לא דייקת מילי שאני אומר מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן מאן אית ליה האי סברא רבי מאיר דאמר מבעי ליה למימרי אנפשיה הי רבי מאיר אילימא [הא] רבי מאיר (קל״ן סימן) דתנן [ה] קשרו בעליו במוסירה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק בין תם בין מועד חייב דברי רבי מאיר התם בקראי פליגי אלא הא רבי מאיר דתנן [ו] לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם בידים קלאו מיניה אלא הא רבי מאיר דתנן [ז] נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר אומר חייב בנזקן וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן [ח] דבנתקל פושע הוא פליגי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב ואפילו הוא אומן כטבחי ציפורי ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בבגשתא דמעון ואמר ליה זיל [ט] אייתי ראיה דממחית לתרנגולים ואפטרך לא קשיא [י] כאן בחנם כאן בשכר כי הא דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר מיתיבי [כ] המוליך חטים לטחון [ל] ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אימא מפני שהוא נושא שכר ההוא [מ] מגרומתא דאתאי לקמיה דרב טרפיה [נ] ופטריה למטבח מלשלומי דמי פגעו ביה רב כהנא ורב אסי בההוא גברא אמרו ליה עביד בך רב תרתי מאי תרתי אילימא תרתי לגריעותא דאיבעי ליה לאכשורי [ס] כר׳ יוסי בר יהודה וטרפה כרבנן ואי נמי כרבנן דאיבעי ליה חיובא [ע] לטבחא ומי שרי למימר כי האי גונא והתניא [פ] לכשיצא לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי ועל זה נאמר [צ] הולך רכיל מגלה סוד אלא תרתי למעליותא דלא אוכלך ספק איסורא ומנעך מספק גזילה, איתמר [ק] המראה דינר לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן פטור הדיוט חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב אמר רב פפא [ר] כי תניא אומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר כלל אלא במאי טעו טעו בסיכתא חדתא [ש] דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא אמר לה מעליא הוא למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה אחזיתיה ואמרו לי בישא הוא ולא קא נפיק לי אמר ליה לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפנקסי דין עסק ביש ומאי שנא דנכו ואיסור דפטירי משום דלא צריכי למיגמר רבי חייא נמי לאו למיגמר קא בעי רבי חייא [ת] לפנים משורת הדין הוא דעבד [א] כדתני רב יוסף [ב] והודעת להם זה בית

בית

רבא אמר דכ״ע כו׳ ודכ״ע אין אומן קונה בשבח כלי מלוה ופרוטה. כי יהיב לה פרוטה מדילה: דעתה אפרוטה. ומיקדשא לכלי נקט פרוטה דקדושי אשה דיו להו בכך: בשכר שעשיתי עמך. המקדש[מ] לי: אינה מקודשת. הואיל וכבר החזירו לה והוא מלוה גבה: בשכר שאעשה עמך מקודשת. דאינה לשכירות אלא לנפוף וכי מהדר להו ניהלה מיקדשא ליה בשכרו: בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת. דקסבר ר׳ נתן יש לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה ופרוטה הוה ליה מלוה: וכל שכן שעשיתי. דמיום שהחזירו לה נזקף שכרו עליה במלוה: ואם הוסיף בו׳ מקודשת. דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ואילו לרבי נתן אע״ג דהוסיף לה אינה מקודשת דדעתה אמלוה: טבח אומן שקלקל חייב. וכ״ש הדיוט דלא היה לו לשוחטה הואיל ואינו בקי: דקעביד בשכר. דמזיק חייב בחנוסין דאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד[ט] מדקרי ליה מזיק לחייבו בחנוסין ס״מ (ה) בחנוסו שכר קאמר וקמ״ל[נ] דפושע הוא דלא חשיב ליה חנוסו אלא פחיעה דהוה ליה למירמיה אנפשיה שמא תפרכם הבהמה ויהא בה: אומן פטור. לחנוסו הוא: לעבר מוחך. כמו מיס עכוריס: קא מותיב ליה. הא מילתא: התם בקראי פליגי. וגזילת הכתוב הוא בפ׳ שור שנגח ארבעה וחמשה (ג): בידים קלאו מיניה. שנתכוון לגנות לבחון. אדם הממונה על כך ועליו לנותנן במיס וומתנן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה: סובין. גסין ממורסן: ניפולי. נשבר ונופל כשאוחזין אותו: כנושא שכר. אף זה חייב כנושא שכר ואף על פי שאין נושא[ז] אלמא פחיעה היא ולא אונס גבי[מ] שומר חנם נמי חייב: מגרומתא. שהנו מתוך אחת הטבעות והגריס חוץ בין טבעת לטבעת ושייר אלא החוט על פני רובה ורבי יוסי ברבי יהודה מכשר ליה בחלא החוט על פני רובה ורבנן בעו על פני כולה בהכל שוחטין (חולין דף יח.): בההיא גברא. בעל הבהמה: לכשיצא בו׳. דליין קמייהו בסנהדרין: דלא אכלך ספק איסורא. דמספקא ליה הלכתא כמאן מי כרבנן דאסרי מי כרבי יוסי ברבי יהודה דמכשר: ומנעך מספק גזילה. דאי כשרה היא הוי טבח פטור: המראה דינר. לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו: דנכי ואיסור. שולחנין אומנין היו: טשו בסיכתא חדתי. שנפסל המטבע והעמידו לורה אחרת ועדיין לא היו בקיאין בה: סיכתא. קוי״ן בלע״ז: רב שומר גנזו של רבי חייא דודו הוה[מ]: דין עסק ביש. שאורה רעה היא שעל עסקי חנם אמי מפסיד שלא היה לי לראותה: בית

מפני שהוא כנושא שכר. אבל בחנם פטור אף על גב דלאדם מועד לעולם[ט] בחנוסין כי האי לא מחייב אדם המזיק כדפרישית ברישא המניח (לעיל דף כז: ותוס׳):

מספק איסורא. תור״ת דמשום הכי קרי ליה ספק איסורא משום דרב פסיק בפ״ק דחולין (דף יח.) כרבי יוסי בר׳ יהודה בטבעת הגדולה והיה רב מחמיר עליו לפי שהיה עם הארץ שלא יצא להקל בשאר טבעות כדאשכחן בפרק קמא דחולין (דף טו.) גבי מבשל בשבת כי מורי [רבא[מ]] לתלמידיו מורי להו כר״מ ומי דריש להו בפירקא דריש כר׳ יהודה משום עמי הארץ ולהכי קרי ליה ספק גזילה ולא ודאי גזילה לחומרא האיש שחטא לעם הארץ ה״ל לאסוקי אדעתיה שימירו עליו ור״י מפרש דההיא עובדא בשאר טבעות הוה ורב דקאמר בפרק קמא דחולין (דף יח:) ואין הלכה כמותו בשאר טבעות משום דמספקא ליה אי הלכה כמותו אי לא:

ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב. לא שייך הכא לשנויי כאן בשכר כאן בחנם כדמשני גבי שחיטה דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אם אין בקי כדנכו ואיסור:

לפנים

היכא דקא עביד בשכר אבל היכא דקא עביד בחנם לא קמ״ל פושע הוא איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל [ג] הנותן בהמה לטבח וניבלה אומן פטור הדיוט חייב [ד] ואם נותן שכר בין הדיוט בין אומן חייב אמר ליה לעבר מוחך אתא ההוא מרבנן קא מותיב ליה א״ל השתא שקלת מאי דשקל חברך קאמינא לכו אנא רבי מאיר וקאמריתו לי רבנן אמאי לא דייקת מילי שאני אומר מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן מאן אית ליה האי סברא רבי מאיר דאמר מבעי ליה למימרי אנפשיה הי רבי מאיר אילימא [הא] רבי מאיר (קל״ן סימן) דתנן [ה] קשרו בעליו במוסירה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק בין תם בין מועד חייב דברי רבי מאיר התם בקראי פליגי אלא הא רבי מאיר דתנן [ו] לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם בידים קלאו מיניה אלא הא רבי מאיר דתנן [ז] נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר אומר חייב בנזקן וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן [ח] דבנתקל פושע הוא פליגי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב ואפילו הוא אומן כטבחי ציפורי ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בבגשתא דמעון ואמר ליה זיל [ט] אייתי ראיה דממחית לתרנגולים ואפטרך לא קשיא [י] כאן בחנם כאן בשכר כי הא דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר מיתיבי [כ] המוליך חטים לטחון [ל] ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אימא מפני שהוא נושא שכר ההוא [מ] מגרומתא דאתאי לקמיה דרב טרפיה [נ] ופטריה למטבח מלשלומי דמי פגעו ביה רב כהנא ורב אסי בההוא גברא אמרו ליה עביד בך רב תרתי מאי תרתי אילימא תרתי לגריעותא דאיבעי ליה לאכשורי [ס] כר׳ יוסי בר יהודה וטרפה כרבנן ואי נמי כרבנן דאיבעי ליה חיובא [ע] לטבחא ומי שרי למימר כי האי גונא והתניא [פ] לכשיצא לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי ועל זה נאמר [צ] הולך רכיל מגלה סוד אלא תרתי למעליותא דלא אוכלך ספק איסורא ומנעך מספק גזילה, איתמר [ק] המראה דינר לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן פטור הדיוט חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב אמר רב פפא [ר] כי תניא אומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר כלל אלא במאי טעו טעו בסיכתא חדתא [ש] דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא אמר לה מעליא הוא למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה אחזיתיה ואמרו לי בישא הוא ולא קא נפיק לי אמר ליה לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפנקסי דין עסק ביש ומאי שנא דנכו ואיסור דפטירי משום דלא צריכי למיגמר רבי חייא נמי לאו למיגמר קא בעי רבי חייא [ת] לפנים משורת הדין הוא דעבד [א] כדתני רב יוסף [ב] והודעת להם זה בית

רבא אמר דכ״ע כו׳ ודכ״ע אין אומן קונה בשבח כלי מלוה ופרוטה. כי יהיב לה פרוטה מדילה: דעתה אפרוטה. ומיקדשא לכלי נקט פרוטה דקדושי אשה דיו להו בכך: בשכר שעשיתי עמך. המקדש[מ] לי: אינה מקודשת. הואיל וכבר החזירו לה והוא מלוה גבה: בשכר שאעשה עמך מקודשת. דאינה לשכירות אלא לנפוף וכי מהדר להו ניהלה מיקדשא ליה בשכרו: בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת. דקסבר ר׳ נתן יש לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה ופרוטה הוה ליה מלוה: וכל שכן שעשיתי. דמיום שהחזירו לה נזקף שכרו עליה במלוה: ואם הוסיף בו׳ מקודשת. דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ואילו לרבי נתן אע״ג דהוסיף לה אינה מקודשת דדעתה אמלוה: טבח אומן שקלקל חייב. וכ״ש הדיוט דלא היה לו לשוחטה הואיל ואינו בקי: דקעביד בשכר. דמזיק חייב בחנוסין דאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד[ט] מדקרי ליה מזיק לחייבו בחנוסין ס״מ (ה) בחנוסו שכר קאמר וקמ״ל[נ] דפושע הוא דלא חשיב ליה חנוסו אלא פחיעה דהוה ליה למירמיה אנפשיה שמא תפרכם הבהמה ויהא בה: אומן פטור. לחנוסו הוא: לעבר מוחך. כמו מיס עכוריס: קא מותיב ליה. הא מילתא: התם בקראי פליגי. וגזילת הכתוב הוא בפ׳ שור שנגח ארבעה וחמשה (ג): בידים קלאו מיניה. שנתכוון לגנות לבחון. אדם הממונה על כך ועליו לנותנן במיס וומתנן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה: סובין. גסין ממורסן: ניפולי. נשבר ונופל כשאוחזין אותו: כנושא שכר. אף זה חייב כנושא שכר ואף על פי שאין נושא[ז] אלמא פחיעה היא ולא אונס גבי[מ] שומר חנם נמי חייב: מגרומתא. שהנו מתוך אחת הטבעות והגריס חוץ בין טבעת לטבעת ושייר אלא החוט על פני רובה ורבי יוסי ברבי יהודה מכשר ליה בחלא החוט על פני רובה ורבנן בעו על פני כולה בהכל שוחטין (חולין דף יח.): בההיא גברא. בעל הבהמה: לכשיצא בו׳. דליין קמייהו בסנהדרין: דלא אכלך ספק איסורא. דמספקא ליה הלכתא כמאן מי כרבנן דאסרי מי כרבי יוסי ברבי יהודה דמכשר: ומנעך מספק גזילה. דאי כשרה היא הוי טבח פטור: המראה דינר. לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו: דנכי ואיסור. שולחנין אומנין היו: טשו בסיכתא חדתי. שנפסל המטבע והעמידו לורה אחרת ועדיין לא היו בקיאין בה: סיכתא. קוי״ן בלע״ז: רב שומר גנזו של רבי חייא דודו הוה[מ]: דין עסק ביש. שאורה רעה היא שעל עסקי חנם אמי מפסיד שלא היה לי לראותה:

עין משפט נר מצוה

שא א מיי׳ פ״ה מהל׳ גזילה הלכה טז סמג עשין מח טוש״ע חו״מ סי׳ מה סעיף יד:

עב ב מיי׳ שם הלכה כ טוש״ע שם סעי׳ טו:

עג ג ד מיי׳ פ״א מהל׳ שכירות הלכה ה סמג עשין סט טוש״ע חו״מ סימן שו סעיף ד:

עד ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ז:

עה ו ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ד:

עו ח ט טוש״ע שם סעיף ה:

עז י מיי׳ פכ״ב מהל׳ סנהדרין הלכה ז סמג לאוין נו טוש״ע מ״מ סימן יט סעיף א:

עח כ ל מיי׳ פ״א מהל׳ שכירות הלכה ה סמג עשין סט טוש״ע מ״מ סימן שו סעיף ו:

ליקוטי רש״י

ודכו״ע אין אומן קונה בשבח כלי. והכי הוא כשאר שכירות. בשכר שעשיתי עמך. המקדש לי אינה מקודשת דהוא ליה כמלוה. בשכר שאעשה עמך מקודשת. לכשיגמור ויתנו לה דקא סבר אינה לשכירות אלא לנפוף. ר׳ נתן אומר וכו׳. דשנה לשכירות מתחילה ועד סוף. וכל שכן וכו׳. לכיון דגמרו והחזירו לה כבר היא מלוה גמורה. ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת. מכלל דרבי נתן סבר אפילו הוסיף לה אינה מקודשת דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אמלוה. איכא בינייהו שכירות. אם ישנה מתחילה ועד סוף אי לאו כדפרישית [קדושין מה:]. קשרו בעליו. לשור [לעיל נה:]. ונעל בפניו כראוי. היינו שמילה פתוחה דלא שיכולה לעמוד בגוים מגויה לקמן (דף עה:) בהכונס [לעיל מה:]. נותן לו דמי צמרו. ולא יהיב ליה אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו אי זה יתן שכרו משלם ויקח אלמר [לקמן קז:]. כדמיס שלמר לבן ממכר בשוק דקנייה בגזלו לשלם כשעה הגזלה [ב״מ עה:]. דמי למר לבן כמו משכר לו דקנייה בשיעור ומחייב. מעות [ב״מ קיז:] נותן לו לבנו זה דמי למר לבן בתחילה אם יילה דסבירא ליה לר״מ כל המשנה מדעה בעליו נקרא גזלן וקנאו בשיעור וכדמפרש בנבח קמא בהגחל עצים ונוטל אלמר לעצמו אע״פ שהוא מעולה עכשיו כדמיס [ע״ז ז:]. נשברה כדו ולא סילקה. פלוגתייהו מיפרשא בהמניח את הכד (דף כט.) נמקל פושע ונמפקיר נזקין [לעיל נו.]. פטור מדיני אדם. לשלם. [גיטין נג.]. קסברי גרמא בנזקין פטור [לקמן נו.]. שאין כח בכ״ל לענשו. וחייב בדיני שמים. משום דלא סליק [לעיל כט.]. ידי שמים לא יצא עד שישלם [ב״מ צא.]. לרשעים שנתכוון להפסיד אם ישרשל [גיטין נג.]. לתתן. ממים. סובין. כשטוחנין גסין ולא הדק נשאר בגסה והוא סובין. מורסן. היא הקליפה העליונה שמוליאין מתבון הכתושין בכתשת. ניפולין. שנופל פחיתין.

מסורת הש״ס עם הוספות

ה) [קדושין מו. מה: סנהדרין יט:]. ו) קדושין מה:. ז) לעיל מה: נה:. ח) לקמן ק: וש״נ. ט) לעיל כח: נו. י״מ פג:. י) [לעיל כט.]. יא) ב״ב לג: [תוספתא פ״א ה״ד]. יב) [חולין יח.]. יג) סנהדרין דף כט. עיי״ש. יד) [נדרים ז. וש״נ]. טו) ב״מ ל:. טז) לעיל כו.. יז) פסחים ד.. יח) [ד״ס ושמואל].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דקעביד וכו׳ ס״מ בעושה בשכר קאמר: (ב) ד״ה אמס וכו׳ בפ׳ שור שנגח. נ״ב סוף דף מה:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) גמ׳ דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא. עיין שיטה מקובצת:

תורה אור השלם

א) הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד וְנֶאֱמַן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר: [משלי יא, יג]

ב) וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: [שמות יח, כ]

לעזי רש״י

קווי״ן. פירוס לוסס (שעטין בו מטבע) (עיין רש״י בראשית ל, כז ועיין דף כ ע״א ד״ה רושמו וד״ה מימכן מכן ועיין ערך קן י״ב):

הגהות וציונים

(ו) רש״ל מ״ז (גליון) וכן ליתא בכת״י: (ז) [צ״ל דתניא] (גליון) בדפו״י דתנ׳: (ח) ר״ף ורא״ש הגרסא דבוחן (ועיין רש״י): (ט) צ״ל לחיובי (ב״ש. וכ״ה בכת״י): (י) צ״ל התקדשי (ב״ש, וכ״ה בכת״י): (כ) נדצ״ל קמ״ל (מצור דבש): (ל) יש להוסיף שכר (באורות המים): (מ) נדצ״ל וגבי (באה״מ): (נ) [צ״ל רב] (גליון) כ״ה בחולין ודפו״י:

בית חייהם. תלמוד תורה[ב]: ביקור חולים וקבורה. פרנסין בתלו מצוות היינו גמילות חסדים ומוקי לה ביקור חולים בבן גילו ונוטל אחד משמש בחליו וקטורה בזקן ואינו לפי כבודו ואפילו הכי חייב: שנשא ונתן ביד. וזיכה[ג] את החייב שהיה לו משכון למלוה ממנו ונטל דיין למשכון והחזירו לגוה וחייב את הזכאי גזל מיד ממון מן הגזבנא ושילם לחובע ונימא את הטהור גזל ערך בדים וזרקו עליה לטמאו[ד] ודאי להחזיק דבריו וטיהר את הטמא נטל הדיין לפירות טמאים וערבן עם שאר פירות האיש השולו והוה ליה עושה מעשה בדים ומזיק והכי מפרש בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לג.): קידש. אסר את התאלה: מחיצת הכרם. קיימא לן היה גדר בגמיש זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן בלא יחפור (ב"ב דף כו.): גדור

בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה את המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין ריש לקיש אחוי ליה דינרא לרבי אלעזר אמר מעליא הוא אמר ליה [א]חזי דעלך קא סמכינא א"ל כי סמכת עלי מאי למימרא דאי משתכח בישא בעינא לאיחלופי לך והא את הוא דאמרת רבי מאיר הוא[ב] דדאין דינא דגרמי מאי לאו ר' מאיר ולא סבירא לן כוותיה א"ל לא ר' מאיר [ג]וסבירא לן כוותיה הי רבי מאיר אילימא רבי מאיר (ד' ל' מ' פ' סימן) דתנן [ד]דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו הא איתמר עלה אמר רבי אילעא אמר רב [ד]והוא שנטל ונתן ביד אלא הא ר' מאיר דתנן לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם קא עביד בידים אלא הא ר' מאיר דתנן [ה]המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי זה קידש וחייב התם נמי קא עביד בידים אלא הא ר"מ דתניא [ו]מחיצת הכרם שנפרצה אומר

[ז]לפנים משורת הדין עבד בדתני [רב יוסף] והודעת להם וגו'. והך[ח] ברייתא מייתי נמי בפרק אלו מציאות (ב"מ דף ל:) גבי זקן ואינו לפי כבודו ורבי ישמעאל בר' יוסי לפנים משורת הדין עבד כדתני כו' אבל בסוף פרק האומנים (שם דף פב.) גבי רבה בר רב הונא[ט] דשקליה לגלימייהו דהנהו שקולאי לא מייתי לה אלא מייתי למען תלך בדרך טובים ומפ' הר"י מאוליינ"ש דלא שייך לפנים משורת הדין אלא בדבר שאחרים חייבין וזה פטור כמו רבי חייא דהכא ור' ישמעאל ברבי יוסי בתלו מציאות (שם דף ל:) אבל בההיא דרבה בר רב הונא אין חיוב אינו לבין אחרים ואין נראה בפרק אלו מציאות (שם דף כד: ושם[י]) אמר דעבד לפנים משורת הדין גבי הא [דאמרה] דשמואל אשכחינהו להנך חמרי במדברא אהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא ובההיא פטרי כ"ע וי"ל דבהנהו שקולאי לא שייך לפנים משורת הדין כיון שעשו לו היזק גדול בפשיעה שאינו לו חבית של יין: אחוי דינר לר' אלעזר. אכמי הוה ליה למיגמר דאי לא הוה צריך למיגמר דאי הוה מחויב כדמשמע גבי ר' חייא דעבד לפנים משורת הדין והא דקאמר (מר[יא]) חזי דעלך קסמכינא אפילו לא אמר הוה מחייב כמו ר' חייא דאע"ג דלא אמרה ליה הוה מחייב אי לאו משום דלא הוה צריך למילף ורב אלפס כתב דלעולם לא מחייב עד שיאמרו לו: **טימא** את הטהור. אע"ג דאמר בהמזקין (גיטין דף נג:) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור הכא אית ליה לחייבי אע"ג דשוגג של תורה הוא מההיא טעמא דמחייב התם בשמיד למ"ד הזיק שאין ניכר לא שמיה היזק כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו דאמרינן הכא נמי מייב כדי שיתקדק בדין יפה ולמ"ד נמי שמיה היזק ושוגג פטור כדי שיודיעו הכא מייב דליכא למיתם להכי דאפילו טיהר את הטמא ועירבו עם פירותיו ליכא למיתם שמא אח"כ לא יודיענו שהן טמאים כיון שדיין זה חכם ונעבל הוראה ולאי יודיענו: **טיהר** את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ג"א לישב טיהר את הטמא בשום ענין אלא כשעירבו עם פירותיו בתמקנא בכפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג: ושם[יב]) ובפרק עד כמה (בכורות דף כח: ושם) דאם הן בענין לא מה שעשה עשוי ולא ישלם מביתו שיין בהן והא דלא מפרש הכי אלא כי מוקי לה כשנשא ונתן ביד לאו משום דמעיקרא לאו בהכי עסקינן אלא דמעיקרא לא איירי כשעירבן חכם אלא הבעלים אבל בתמקנא קאמר שהחכם בעצמו עירבן ובכבורות שבא לישב וישלם מביתו בטיהר את הטמא כשעירבו עם פירותיו איירי כשעירב עם פירות מועטים ובסנהדרין שבא לישב עשוי איירי כשעירבו עם פירות מרובים ונתבטלו הטמאים ברוב דתרוייהו ליכא לאוקמי בענין אחד דפשיטא דבמקום מה שעשה עשוי שהוא טהור לא שייך ישלם מביתו וא"ת דנמי לאוקמי כר"מ היכי מתבטלים הטמאים ברוב והא ס"ל לר"מ בהמזקין (גיטין דף ה:) גבי אגוז פרך ורימוני באדן נפלו ונתפצעו אפילו שוגג לא יעלו וי"ל דשוגג כי האי שעשה ע"פ חכם לא קניס ר' מאיר א"ג בהך מילתא דוקא שנתפצעו אחר הנפילה שנאסרו בתחילה מערובתן קאמר ר' מאיר דלא יעלו אבל אם נתפצעו קודם שנתערבו מודה ר"מ דשרי א"ג בהך מילתא דוקא דאלמא דינא דגרמי אתיא כר"מ ותימה מאי נעי לאתויי מהכא דר' מאיר (ה) דאלמא דינא דגרמי ואמאי מוקי לה נמי כשנשא ונתן ביד אבל נשא ונתן ביד מייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי כיון דבתמירה בעצמה קם דינא דגרמוכח בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג. ושם[יג]) דקאמר אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אין חוזר אלמא קס דינא דגרמי ולא אי אמרת חוזר אימא ליה כיון דאלו אומי אי אמרת פרה [קמן] הוה הדרא[יד] השתא נמי דיקא לא דינא ולאו כלום עבדת והתם ע"כ אתי כרבנן דלר"מ דאמרי דינא דגרמי אע"ג דאלו אומי קמן הוה הדר היה לו להתחייב כמו מראה דינר לשולחני דחייב אע"ג דאלו הוה קמן הוה מהדר ליה וי"ל דלעולם הכיא סוגיא כר"מ ולא דמי למראה דינר לשולחני דכיון שהראהו לשולחני שוב לא היה לו להראותו לאחר אבל גבי פרה כשאסרה לו חכם זה לא היה לו למהר להתאמלה לכלבים או לערבם עם פירות והיה לו לישאל עדיין לחכם אחר ומיהו קשה מטיהר (ו) הטמא אמאי מחייב חכם אפילו לר"מ במה שעירבו בעל הבית עם פירות נימא כיון דאלו לא עירבו הוה הדר השתא נמי לאו כלום עבד וכן בריש הך דדן את הדין בפ' עד כמה (בכורות דף כח.) דתנן מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ושלם ממינו ואמאי נימא כיון דאלו לא נשחט היה מותר השתא נמי לאו כלום עבד וע"ק דע"כ סוגיא דהכא ודבכורות דלא כרב חסדא דהא משמע דאליבא דר"מ ניחא ליה בלא נשא ונתן ביד אלא כרב ששת וא"כ כיון דמה שעשה עשוי משום דאיירי בטעה בשיקול הדעת כדמוקי לה רב ששת בריש סנהדרין (דף ו.) למה נתחייב הדיין לרבנן בממה דנגע מה שרן הלא בלאו הכי מה שעשה עשוי ועוד היכא דקס דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"ש מכהנים שפיגלו במקדש דמודדין מייבין[טו] בין לר"מ בין לרבנן אע"ג דבדבר בעלמא מיפסל ולא חשיב דינא דגרמי ונראה לפרש דכל היכא דקס דינא אפילו בדבר חשיב כמעשה ולא כגרמא[טז] ומחייב אפילו לרבנן אבל היכא דאילו הוה קמן הוה הדר כגון מראה דינר וכגון טעה בדבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור דהא ודאי גרמא[יז] הוא מה שהאכילו[יח] אמרי כן על פיו או מה שעירבו עם פירותיו וסוגיא דסנהדרין כרבנן והא דבעי הכא לאוקומי דר"מ (ג) דאין דינא דגרמי מטיהר את הטמא דייק דחייב חכם במה שעירבם בעל הבית עם פירותיו ומחייב את הזכאי דחייב חכם אמאי דשלם זכאי אחר כך אבל טימא את הטהור וזיכה את החייב דבדטורו של חכם מה שעשה עשוי חייב דינא דגרמי וכן בפרק עד כמה (בכורות דף כח:) דקאמר לימא תנן סתמא כר"מ משום טיהר את הטמא וחייב את הזכאי קאמר ולא משום טימא את הטהור וזיכה את החייב והא דמפרש התם לשנויי מתני' כרבנן טימא את הטהור דינגע בה שרן זיכה את החייב שהיה לו משכון ונטלו הימנו אגב אחרינא[יט] מפרש להו א"ג סוגיא דהתם כרב חסדא ומפרש האמת וישאל דמי שאין מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו לא דוקא אלא הוא עצמו שחטו וא"ע לרבנן מ"ש דפטרי בשורף שטרות תמרו[כ] מטימא הטהור והכיס שפיגלו דלא חשיב דינא דגרמי דמה לי אם גורם לו אם הפסד ע"י ששורף שטרותיו ומה לי ע"י דיבורו וא"ל דדיבור חשיב כמעשה והוי מזיק בגוף הממון בדיס אבל בשורף שטר אינו נוגע בגוף הממון ונירא בעלמא הוא דקלי מיניה[כא] ואין (ד) אלא גרם בעלמא ועוד י"ל דסוגיא דהכא ודבכורות דלא כרב ששת אלא כרב חסדא דלא קס דינא דדיבורי בעלמא ואיירי בנשא ונתן ביד כדמוקי התם רב חסדא אלא דס"ד דגמר דנשא ונתן[כב] בעלי דינין ודחי דאיירי בנשא ונתן ביד הדיין עצמו: **שאני** התם בדבדים עביד. מימה דקאמר לה מאי קאמר לה וי"ל משום דאין הלמר משמנה מיד כשנותן בסממנים דאין קולטו הנגע מיד עד ב' ימים אז אז וגרמא בעלמא הוא ודומה למסכך גפנו שאין מזיק עד אחר זמן ובתרוייהו אשני בדבדים קעביד ומ"מ מסכך גפנו לא מזיק כל כך בדבדים כמו בגמר לנגע לפיכך הביאה אחר כך: **מחיצת** הכרם שנפרצה בו. אור"ת שאין (ה) משנה בשום מקום אלא ברייתא היא ומ"מ דייק דאחיא כר"מ [כג] מכח ההיא משנה דהמסכך דלעיל דפליגי התם בסיפא ר' יוסי ור"ש ואמרי אין אדם אוסר דבר שאין שלו וא"כ ברייתא דמחיצת הכרם כר' יוסי ור"ש לא אחיא אלא כת"ק דיהודה דהיינו כר"מ דתתם משנה ר"מ היא וא"ת ומאן תנא דפליג אדר"מ דבינא דגרמי דרבי יוסי ור"ש לא פליגי אלא משום דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ורבנן דפליגי אדר"ש בדבר הגורם לממון ליכא למימר דיש תיובתא דמרובה (לעיל דף עא:[כד]) וי"ל דההוא תנא דפרק המניח (לעיל דף נג:) דקתני שחטו ונתנו בתחנה מה שעשה עשוי פליג אר"מ דמשמע דיש לפטור יותר בשורף שטרותיו מבשחטו ולמאן דאמרי דינא דגרמי אמר לעיל[כה] דמגבי מיה דמי שטרא מעליא:

אומר

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [לעיל נח: כמוהות פו.], ג) סנהדרין ו. לג., לקמן קיח: בכורות כח:, ג) כלאים פ"ז מ"ד וה' יומא פג., ד) ב"ב כ. [וש"נ], ה) [ד"ה לפנים], ו) [ד"ה שעירבן], ז) [ד"ה שמשמן], ח) גיטין נד:, ט) לעיל צח., י) [ד"ה ופכר], כ) צח ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מיהר וכו' דר"מ היא דדאין וכו': (ב) בא"ד ומיהו קשה מטיהר את הטמא פל"ל: (ג) בא"ד והא דמני הכא לאוקמי דר"מ דדאין וכו': (ד) בא"ד ואין זה אלא גרס: (ה) ד"ה ממילא וכו' שאין זה משנה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מחיצת וכו' מכח ההיא משנה דהמסכך. עי' לקמן דף קנו ע"ב תוס' ד"ה ל"ל הכ':

הגהות וציונים

א) בפ' אלו מציאו' דף ל ע"ב פי' רש"י בית חייהם ללמוד להן אומנות להתפרנס בו וחזקות ותורות כתיבי ברישא דקרא (גליון): ב) צ"ל זיכה (באה"מ, וכ"ה בכת"י): ג) צ"ל וזרקו עליהן לטמאן (כת"י): ד) שייך לעיל ע"ב: ה) נדצ"ל הך (באה"מ): ו) לפנינו שם הנידסא רבה בר בר חנן (ועי"ש מ"ש על הגליון): ז) מיותר (גליון): ח) נדצ"ל הדרת (מצור דבש): ט) צ"ל כגרמי (ב"ש): י) צ"ל גרמי (ב"ש) ובדפו"ר גרבי': כ) נדצ"ל מה שהאכילו לכלבים אח"כ (בארות המים): ל) צ"ל אחריני (ובדפו"ר אחריג'): מ) נדצ"ל דנשא ונתן ביד בעלי דינין (באה"מ):

עין משפט נר מצוה

עט א מי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ו:

פ ב מי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה יא ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפו סעיף ג:

פא ג ד מי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ד:

פב ה מי' פ"ז מהל' כלאים הלכה יז סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף מז:

ליקוטי רש"י

בית חייהם. ללמוד להם אומנות ולהתפרנס בו חוקות ומורות כמיני בריאה דקנא (ב"מ ל:). אחוי. הלאה (כתובות עז:). דדאין דינא דגרמי. המחייב את הגוזל הפסד לחבירו (שם פ:). וישלם מביתו. לאלמורת בעצמה חייב (לקמן קיז:). והוא שנטל ונתן ביד. שנטל הוא הממעת ממנו בידו ופרעו לבעל דין (בכורות כח:). קידש. לאן פן מקדש (דברים כב) אסר תנומת מצוה ותחייב לשלם (יבמות פג:). מחיצת הכרם. שממון לשדה הלבן של חבירו (ב"ב ב:).

אומר לו גדור. פי' לבעל הכרם דהוא המזיק דד' אמות שאמרו להרמיק הוא בשביל עבודת הכרם כדתנן בגמ' דף כו. וש"ס) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ומפרש בגמ' ד' אמות שאמרו כנגד עבודת הכרם ואפילו ר' יוסי דאמר התם[7] על הניזק להרחיק את עצמו הא א"ר אשי התם מודה ר"י בגירי דיליה והכא בגירי דבעל כרם הם דאשדינן ליה שלא[8] יביא מחרישתו בשדה חבירו לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ארבע אמות והא דנקט אומרין[9] לו גדור ולא נקט חייב לגדור נראה לר"י לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין חייב באחריותו שאין סברי להיות חייב לגדור כל שעה שנפרצה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרות בו בכל פעם או שאם סגי בתרי זימני ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף כשנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף כשנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור דקמא קמא בטלה ודוקא כשיש הפסק בינתיים אבל בעלמא כלאים נאסרין במאתים[10] ולא אמרינן כל פורתא כשהוא גדל מתבטל והא דאמר בפ' בתרא דע"ז (דף עג. וש"ס[11]) המערה יין נסך מחבית לצור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטל מפרש ר"ת בדפסיק פסוקי אבל אם מערה בלא הפסק אסור מידי דהוה אכלאים הנאסרין בתוספת מאתים לפי שגדל בלא הפסק והא דאמר בגמרא אשה (שבת דף פה: וש"ס[12]) שמואל[13] עביד לבנתיה מקווארות ביומי ניסן כו' שמא ירבו הטוטפים על הזוחלים היינו שמא ירבה בלא הפסק וכן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף מז:) גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ולא אמרינן קמא קמא בטיל לפי שגדל בלא הפסק ורבי יוחנן גופיה דקאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עב. וש"ס) לאשון ראשון בטל אית ליה התם בנדרים דגידולי היתר מעלין את האיסור וי"ל בן רבינו מאיר פירש בתוספתא[14] בנדרים דבבל[15] וכלאים וגבי טוטפין דווסתן בכך ליגדל מעט מעט לא בטיל קמא קמא כמו בין נסך דהתם לא שייך למימר הכי אבל קשה דאמר בפ' הערל (יבמות דף פב: וש"ס[16]) נתן סאה ונטל סאה עד רובו ובדובו מיהא מיפסל ולא אמר קמא קמא בטיל וי"ל דהתם בני פירות אילרי דהתמירו טופי וא"ת אי בני פירות הכי מדמה לה לתרומה דרבנן דמי פירות דפסולין[17] דאורייתא כדממעטו בפרק כיסוי הדם (חולין דף פד. וש"ס) מדכתיב מים יתירא והילף יהיו כשרים בתחלה על מחצה דאורייתא וי"ל בדוחק דאע"ג דמיפסלי מדאורייתא מחצה על מחצה כשרים להטביל בהם מחטין וציעוריות דאין לריכין ארבעים סאה מדאורייתא אלא מדרבנן[18] ומיהו אכתי קשה מהא דמסיק רב דימי בפרק שלשי דבכורות (דף כב. וש"ס[19]) גבי הלוקח לר מעם הארץ משיקו במים והוא טהור אי רובא מיא נינהו סלקא להו השקה ואי רובא לר נינהו לא בעי השקה דמים בטלים בלר ומסיק לא שנו אלא לטבל בו פיתו אבל לקדירה לא דמצא מין את מינו וציעור אלמא התם אע"ג שהיו כבר מבוטלות חוזרות וציעור בתוך הקדירה וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל אבל בפרק כיסוי הדם (חולין דף פו: וש"ס) אם אמרו שפך טומאה לטהר יאמרו שפך איסור להתיר התם המתירו חכמים בטומאה יותר ואין ראיה משמעתא בתרייתא דנדה (דף עא: וש"ס) דמחלק גבי דם תבוסה בין פסק ללא פסק דשאני דם תבוסה דרבנן ויש להקל בו יותר ומהא דאמר בפ' כיסוי הדם (חולין דף פז. וש"ס[20]) ובפרק התערובת (זבחים דף עז: וש"ס[21]) גבי הא דתנן דם שנתערב במים אם יש (ו) מרלית דם בו כשר וקאמר בגמ' לא שנו אלא כשנפלו מים לתוך דם אבל דם שנתערב במים ראשון ראשון בטל התם בלא שיעור שפיר[22] אמי שפיר דהתם גבי דם היינו טעמא דכיון שנדחה שוב אין נראה שכן הוא הדין בכל דבר הקרב ואפילו למ"ד[23] אין דיחוי בבעלי חיים כשחוטין יש דיחוי וכן מוכח בפרק כיסוי הדם (חולין דף פז: וש"ס) דטעמא משום דיחוי הוא דמסיק בתר הכי ולענין כיסוי אין בו דיחוי דאין דיחוי אבל מצות מכלל לענין דם הוי טעמא משום דיחוי ואין להקשות מהא דאמר בפרק בטל (שבת דף קמב) סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה ולא אמרינן ראשון בטל אע"ג דנפל ע"י הפסק דהתם צריך להריס וצענין אחר אין ק' סאה שנפלה בהן מתירין ולא שייך התם ראשון ראשון בטל: **נתייאש** ממנה ולא גדרה. דוקא נתייאש אבל אם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במס' כלאים (פ"ה מ"ז) הרואה ירק בתוך כרמו ואמר כשאגיע אם אלקטנו מותר לכשאחזור אם אלקטנו והוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו כל שעה אפילו הוסיף מאתים מותר וטעמא י"ל משום דכתיב לא תזרע כרמך משמע זריעה דייתא ליה: **חייב** באחריותו. אע"ג דהיזק שאין ניכר לא שמיר היזק[24] נראה לר"י דהא תשיב היזק ניכר שהרי ניכר שהוא כלאים כשרואה הנפנים בשדה אבל מטמא טהרות חבירו אע"פ שרואין הארץ על הטהרות לא תשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר הכא נמי הוי היזק שאין ניכר ואקנסוהו כמו במטמא שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו[25] דהכא ליכא למיחש כיון שבעל כרם נמי מפסיד ועוד [26]אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב: **אם** השבח יתר על היציאה. מפרש בירושלמי מהו השבח יתר על היציאה בר נש דיהיב לחבריה חמש מנוי לזמר וחמש מנוי סממנין ועשרה מנוי לגרת ואמר ליה זיל לבעיה קומקי וחזל ולבעיה אוכס א"ל אילו לבעתיה קומקא הוה שוה עשרים וחמש מנוי השבח דלבעתיה אוכס לית הוא שוי אלא עשרים מנוי את אבדת דידך ואנא לא אבדנא דידי עד כאן לשון הירושלמי בפירקא דאור"י דהכי[27] פי' דרבי יהודה לפי הירושלמי אם השבח שהושבח הלמר יותר על ט"ו מנים והיתר על ט"ו [28] מנים קרי שבח יתר על הוצאה והוצאה קרי עשרה מנים של שכר הלבע שמוציא הלבע ונורת ויהיה בשכרו ר' מנים דהשבח אם השבח על ט"ו מנים יותר מי' מנים שהם יציאה נותן לו היציאה דהיינו ר' מנים ולא יתן לו יותר ואם היציאה יתירה על השבח אלא הושבח על ט"ו מנים אלא ד' או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ט"ו ואין נותן לו כל ר' מנים שהתנה עמו דא"ל את אבדת דידך ואנא לא אבדנא דידי ויש ליתן טעם לדברי הירושלמי למה לא יהיה כאן הדין כמו [29] בטוטע שלא ברשות דנעשה כאן כאילו כן התנה עמו א"כ קנסא הוא משום דשינה ממה שנוה לו ומיהו אם השבח יתר על היציאה דתנן גבי לבע כעור לא הוי פירוש כי ההיא דירושלמי כי אין יהיה השבח של לבע כעור יותר משבח של לבע גמור וגבי כסא כעור דגמרא אפשר ולאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חזק כמו הכעור ע"כ דמי הכעור יתירה על הנאה ואין לשון ירושלמי משמע כפי' ר"י שהרי משמע שבא לפרש מהו אם השבח יתר על היציאה ולדברי ר"י הוא מפרש היציאה יתירה על השבח והר"ר אלחנן פי' בע"א ולא מלאתי כתוב[30]: הא

אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו: **מתני'** [31]הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו צבעו כאור אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח [32]לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו ר' יהודה אומר [33]אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: **גמ'** מאי כאור אמר ר"נ אמר רבה בר בר חנה כלבום מאי כלבום אמר רבה בר שמואל כפרא.

אמר לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו: **מתני'** [31]הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו צבעו כאור אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח [32]לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו ר' יהודה אומר [33]אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: **גמ'** מאי כאור אמר ר"נ אמר רבה בר בר חנה כלבום מאי כלבום אמר רבה בר שמואל כפרא.

אמר לו גדור. פי' לבעל הכרם דהוא המזיק דד' אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם כדתנן בגמ' דף כו. וש"ס) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ומפרש בגמ' ד' אמות שאמרו כנגד עבודת הכרם ואפילו ר' יוסי דאמר התם[7] על הניזק להרחיק את עצמו הא א"ר אשי התם מודה ר"י בגירי דיליה והכא בגירי דבעל כרם הם דאשדינן ליה שלא[8] יביא מחרישתו בשדה חבירו לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ארבע אמות והא דנקט אומרין[9] לו גדור ולא נקט חייב לגדור נראה לר"י לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין חייב באחריותו שאין סברי להיות חייב לגדור כל שעה שנפרצה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרות בו בכל פעם או שאם סגי בתרי זימני ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף כשנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף כשנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור דקמא קמא בטלה ודוקא כשיש הפסק בינתיים אבל בעלמא כלאים נאסרין במאתים[10] ולא אמרינן כל פורתא כשהוא גדל מתבטל והא דאמר בפ' בתרא דע"ז (דף עב. וש"ס[11]) המערה יין נסך מחבית לצור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטל מפרש ר"ת בדפסיק פסוקי אבל אם מערה בלא הפסק אסור מידי דהוה אכלאים הנאסרין בתוספת מאתים לפי שגדל בלא הפסק והא דאמר בגמרא אשה (שבת דף פה: וש"ס[12]) שמואל[13] עביד לבנתיה מקווארות ביומי ניסן כו' שמא ירבו הטוטפים על הזוחלים היינו שמא ירבה בלא הפסק וכן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף מז:) גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ולא אמרינן קמא קמא בטיל לפי שגדל בלא הפסק ורבי יוחנן גופיה דקאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עב. וש"ס) לאשון ראשון בטל אית ליה התם בנדרים דגידולי היתר מעלין את האיסור וי"ל בן רבינו מאיר פירש בתוספתא[14] בנדרים דבבל[15] וכלאים וגבי טוטפין דווסתן בכך ליגדל מעט מעט לא בטיל קמא קמא כמו בין נסך דהתם לא שייך למימר הכי אבל קשה דאמר בפ' הערל (יבמות דף פב: וש"ס[16]) נתן סאה ונטל סאה עד רובו ובדובו מיהא מיפסל ולא אמר קמא קמא בטיל וי"ל דהתם בני פירות אילרי דהתמירו טופי וא"ת אי בני פירות הכי מדמה לה לתרומה דרבנן דמי פירות דפסולין[17] דאורייתא כדממעטו בפרק כיסוי הדם (חולין דף פד. וש"ס) מדכתיב מים יתירא והילף יהיו כשרים בתחלה על מחצה דאורייתא וי"ל בדוחק דאע"ג דמיפסלי מדאורייתא מחצה על מחצה כשרים להטביל בהם מחטין וציעוריות דאין לריכין ארבעים סאה מדאורייתא אלא מדרבנן[18] ומיהו אכתי קשה מהא דמסיק רב דימי בפרק שלשי דבכורות (דף כב. וש"ס[19]) גבי הלוקח לר מעם הארץ משיקו במים והוא טהור אי רובא מיא נינהו סלקא להו השקה ואי רובא לר נינהו לא בעי השקה דמים בטלים בלר ומסיק לא שנו אלא לטבל בו פיתו אבל לקדירה לא דמצא מין את מינו וציעור אלמא התם אע"ג שהיו כבר מבוטלות חוזרות וציעור בתוך הקדירה וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דהתם חומרא הוא שהחמירו גבי טומאה דאע"ג דספיק פסוקי לא בטלה ואע"ג דבכמה דברים איסור חמור בטומאה[20] כדאמרינן בפרק כיסוי הדם (חולין דף פו: וש"ס) אם אמרו שפך טומאה לטהר יאמרו שפך איסור להתיר התם המתירו חכמים בטומאה יותר ואין ראיה משמעתא בתרייתא דנדה (דף עא: וש"ס) דמחלק גבי דם תבוסה בין פסק ללא פסק דשאני דם תבוסה דרבנן ויש להקל בו יותר ומהא דאמר בפ' כיסוי הדם (חולין דף פז. וש"ס[21]) ובפרק התערובת (זבחים דף עז: וש"ס[22]) גבי הא דתנן דם שנתערב במים אם יש (ו) מרלית דם בו כשר וקאמר בגמ' לא שנו אלא כשנפלו מים לתוך דם אבל דם שנתערב במים ראשון ראשון בטל התם בלא שיעור שפיר[23] אמי שפיר דהתם גבי דם היינו טעמא דכיון שנדחה שוב אין נראה שכן הוא הדין בכל דבר הקרב ואפילו למ"ד[24] אין דיחוי בבעלי חיים כשחוטין יש דיחוי וכן מוכח בפרק כיסוי הדם (חולין דף פז: וש"ס) דטעמא משום דיחוי הוא דמסיק בתר הכי ולענין כיסוי אין בו דיחוי דאין דיחוי אבל מצות מכלל לענין דם הוי טעמא משום דיחוי ואין להקשות מהא דאמר בפרק בטל (שבת דף קמב) סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה ולא אמרינן ראשון בטל אע"ג דנפל ע"י הפסק דהתם צריך להריס וצענין אחר אין ק' סאה שנפלה בהן מתירין ולא שייך התם ראשון ראשון בטל: **נתייאש** ממנה ולא גדרה. דוקא נתייאש אבל אם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במס' כלאים (פ"ה מ"ז) הרואה ירק בתוך כרמו ואמר כשאגיע אם אלקטנו מותר לכשאחזור אם אלקטנו והוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו כל שעה אפילו הוסיף מאתים מותר וטעמא י"ל משום דכתיב לא תזרע כרמך משמע זריעה דייתא ליה: **חייב** באחריותו. אע"ג דהיזק שאין ניכר לא שמיר היזק[25] נראה לר"י דהא תשיב היזק ניכר שהרי ניכר שהוא כלאים כשרואה הנפנים בשדה אבל מטמא טהרות חבירו אע"פ שרואין הארץ על הטהרות לא תשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר הכא נמי הוי היזק שאין ניכר ואקנסוהו כמו במטמא שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו[26] דהכא ליכא למיחש כיון שבעל כרם נמי מפסיד ועוד [27]אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב: **אם** השבח יתר על היציאה. מפרש בירושלמי מהו השבח יתר על היציאה בר נש דיהיב לחבריה חמש מנוי לזמר וחמש מנוי סממנין ועשרה מנוי לגרת ואמר ליה זיל לבעיה קומקי וחזל ולבעיה אוכס א"ל אילו לבעתיה קומקא הוה שוה עשרים וחמש מנוי השבח דלבעתיה אוכס לית הוא שוי אלא עשרים מנוי את אבדת דידך ואנא לא אבדנא דידי עד כאן לשון הירושלמי בפירקא דאור"י דהכי[28] פי' דרבי יהודה לפי הירושלמי אם השבח שהושבח הלמר יותר על ט"ו מנים והיתר על ט"ו [29] מנים קרי שבח יתר על הוצאה והוצאה קרי עשרה מנים של שכר הלבע שמוציא הלבע ונורת ויהיה בשכרו ר' מנים דהשבח אם השבח על ט"ו מנים יותר מי' מנים שהם יציאה נותן לו היציאה דהיינו ר' מנים ולא יתן לו יותר ואם היציאה יתירה על השבח אלא הושבח על ט"ו מנים אלא ד' או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ט"ו ואין נותן לו כל ר' מנים שהתנה עמו דא"ל את אבדת דידך ואנא לא אבדנא דידי ויש ליתן טעם לדברי הירושלמי למה לא יהיה כאן הדין כמו [30] בטוטע שלא ברשות דנעשה כאן כאילו כן התנה עמו א"כ קנסא הוא משום דשינה ממה שנוה לו ומיהו אם השבח יתר על היציאה דתנן גבי לבע כעור לא הוי פירוש כי ההיא דירושלמי כי אין יהיה השבח של לבע כעור יותר משבח של לבע גמור וגבי כסא כעור דגמרא אפשר ולאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חזק כמו הכעור ע"כ דמי הכעור יתירה על הנאה ואין לשון ירושלמי משמע כפי' ר"י שהרי משמע שבא לפרש מהו אם השבח יתר על היציאה ולדברי ר"י הוא מפרש היציאה יתירה על השבח והר"ר אלחנן פי' בע"א ולא מלאתי כתוב[31]: הא

עין משפט נר מצוה

פג א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שו סעיף ג:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אם כו' ט"ז מנים קרי שבח (יתר על הוצאה) תמ"מ (וכן מתקו רש"ל):

ליקוטי רש"י

אומר לו. לבעל הכרם גדור אמה שלא יאסרו גפנין את תבואת השדה משום כלאים לפי שאמר בעל השדה אם זרעתי סמוך לגדר כדתנן בפרק שני (דף כו.) היה גדל בימים זה סומך לגדר מכאן את אילנותיו וזה סומך לגדר את זרעיו מכאן וכשאין שם גדר תנן בפ' שני לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות כדי עבודת הכרם דבהכי הוי כלאים. נפרצה אומר לו. גדור. קידש. התבואה אם הוסיף מאתים ליצא דקיל נקט (בנדרים כב) פן מוקדש (ב"ב ב:). וחייב באחריותו. והיינו גרמא דגרם לאסור תבואתו של חבירו (בכורות כח:). והקדיחו יורה. נתקלקל הצבע מעצמו נותן לו דמי צמרו. כדמעיקרא ואע"פ דמהשתא שוי טפי לגריכים למר אדום (לעיל צח:). בדמים שנתר לבן ממכר בשוק דקייה בגזלו לשלם כשעת הגזלה (ב"מ עח:). אמר אמר לבן כמו שמכר לו דקייה בשיעור ומחייב מעות (ב"מ קיז:). נותן לו לצבע זה דמי צמר לבן כבתחילה אם יכלה דקבריה ליה (ר"מ כל המשבח מדעת בעליו נקרא גזלן וקנאו בשיעור וכדמפרש בגמרא קמא בהגזל עצים וטוטל אלמר לעצמו אע"פ שהוא מעולה עכשיו בדמים (ע"ז ז:). ר' יהודה אומר. אם כן תמיינו נמצא זה נהנה שזה המלוח לו מן השוק אלא מחזיר לו את הלמר כמות שהוא לצוע וידו על התחתונה (ב"מ קיז:). א"כ נמצא זה משתכר בשיעורו אלא ידו על התחתונה (עבודה זרה ז:). אם השבח. שהשבח הלמר יתר על היציאה שהוציא לצבע זה בסממנין ועצים ושכר טרחו כשאר שכיר יום (ב"מ שם). שהוציא הצבע נותן לו בעל הלמר את היציאה (עבודה זרה שם). היציאה. ולא מה שראוי בקבלנות דהוי טפי (ב"מ שם). סמנים ועצים ושכר פעולה בשכיר יום ולא שכר אלם כמו שהתנה עמו (ע"ז שם).

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) לעיל לח:, ג) [לעיל לה. לה: לקמן קב.] ב"מ עח: קיז: ע"ז ו: [וע"ש ז. בתוס' ד"ה ר"מ], ג) לקמן קב:, ד) כה:, ה) [סד"ז דכלאים], ו) [ד"ה כי], ז) [ד"ה שמא], ח) [ד"ה אמר], ט) פסחים יז:, י) [ד"ה יתיר], כ) עיין תוס' כתובות פד. ד"ה לכתובת אשה משום חינא, ל) [ד"ה רופין], מ) [ד"ה רופין], נ) יומא סד., ס) גיטין נג., ע) שם, פ) כתובות פ. ב"מ קא., צ) גיטין נג., ק) מר"ק ב ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' אם יש בו מראית דם כשר:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה חייב וכו' אי קנס הוא במזיד דוקא. ק"ל הא הכריחא מוקמינן כר"מ ור"מ הא קטול[1] מדרבנן קנסו שוגג אמנו מזיד וא"כ י"ל דסבר כת"ק דר"ע[2] דמקיים כלאים לא הוי לאוריתא והיא דמסבר גפנו י"ל ממזיד דהכי תוס' לא הקדימו קושיתם אהיא דהמסבר (למה) [אלא] בהא דהמיאם משמע לף בשבת וא"כ קשה כנ"ל ואיכו מרחיקים מה קושיא תוס' ד"ה ממילא כרס ד"ל דמוכח דהכריחא כר"מ מדקנסים גם שוגג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה הרי זה קידש וכו' ומאתים וכאן כו'. עיין רש"י ותוס' בחולין דף לט ע"ב ד"ה לא ממאה ובשבת דף קמב ע"א בתוס' ד"ה שנפלה ולזוק היטב:

הגהות וציונים

[1] צ"ל דאין (כת"י): [2] המהר"ם (ב"ב ב ע"א בתוס' ד"ה אומר) העתיק לשון התוס' דחשדינן ליה שיביא: [3] צ"ל אומר לו (כ"ה בתוס' ב"ב שם): [4] צ"ל אבוה דשמואל (מצור דבש): [5] צ"ל בתוספות (רש"ש) והבאה"מ מגיה בתוספותיו: [6] נדצ"ל דבבצל (באה"מ): [7] צ"ל פסולין דאורייתא (באה"מ): [8] יש להוסיף שפיר: ר"ת (באה"מ): [9] כ' מהרנ"ש וז"ל בקצרה הר"י בא לפרש התיבות אם השבח יתר על ההוצאה ומציין תחלה אם השבח ומפ' והיתר על ט"ו מנים קרי שבח ואח"כ מציין יתר על ההוצאה ומפ' והוצאה קרי ובזה א"ש לשון התוס' וא"צ למחוק תיבות יתר על היציאה שמחק מהרש"ל. העתק מחילופי גרסאות (גליון): [10] עיין בהגהות הרא"ש (גליון):

(מ) המוליך חטים לטחון וכו'. סמ (דף ל"ט:) כך עולה מן הסוגיא: ומ"ש רבינו ונראה דוקא שנתקלקלה בשחיטתו וכו'. מיכא למידק דמשמע דלמי ידעינן ולמי דבעור פגמה מיב הטעם לשלם ואמאי הלא אוגם הוא וכן משמע מתשובות הרשב"א שהביא בית יוסף דפטרו דלימור בעור נפגמה ולא מפני שלא בדק יפה קודם השחיטה אלמא דלמי ולמי הוא דבעור נפגמה פטור. י"ל דרבינו סבר דכל מכין הבדוק יפה ונפגמה בעור אינו אלא לפי שהברזל הוא רך ואינו הגון לשחוט בו כי ברזל שהברזל יהא קשה וברוף יפה וזה ולמי הוי פשיעה שלקח מכין לשחיטה שהברזל רך ומנוי הוא לפגום בעור והכי מסתברא כדברי רבינו:

אפילו שחט בחנם במה דברים אמורים בהדיוט אבל אומן בחנם פטור בשכר חייב. ה ונראה דוקא שנתקלקלה בשחיטתו אבל מצא הסכין פגום והוא בדקה תחילה יז] כיון דאיכא למימר בעצם המפרקת נפגמה אלא דמחמירינן באיסור וחיישינן שמא בעור נפגמה לענין ממון לא מפקינן מספק:

לא יתן לו כלום. (ז) וכן הדין בנותן עצים לאומן לעשות לו כסא נאה ועשאו כעור או שאמר לו לעשות לו כסא ועשה לו ספסל ועשה לו כסא. כתב הרמב"ם אמר בעל הכלי איני רוצה בתיקון זה אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים אין שומעין לו וכן אם אמר האומן הא לך דמי צמרך ודמי עצך אין שומעין לו שאין אומן קונה בשבח הכלי:

(מ) ד(א) המוליך חטים לטחון ולא לתתן ועשאן סובין טז] קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייבין לשלם עציך אין שומעין לו שאין אומן קונה בשבח כלי. פשוט הוא מהטעם המזכר בסימן וממה שנתבאר בסימן זה (פ"ד) דקיימא לן שאין אומן קונה בשבח כלי:

(מ) ד(א) המוליך חטים לטחון ולא לתתן ועשאן סובין קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח ונבלה חייבים לשלם אפילו שחט בחנם במה דברים אמורים בהדיוט אבל אומן בחנם פטור בשכר חייב. ריש פרק הגוזל עלים (צט:) אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב לשלם ואפילו הוא אומן כטבחי נפורי, ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנא עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכיסתא דמעון ואמר ליה זיל אייתי רמיה דממתית לתרנגולי ואפטרך, לא קשיא כאן בחנם כאן בשכר, מיתיבי המוליך חטים לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר, אימא מפני שהוא נושא שכר:

ה וכתב הרב המגיד בפרק י' מהלכות שכירות (ה"ה) דוקא נבלה חייב אבל אם עשה בה טרפות הפוסלה מספק כגון שהה במיעוט סימנין יח] פטור וכן מוכח בגמרא (שם) בעובדא דמגרומתא וכ"כ הגהות אשירי (פ' טו). ועיין בתרומת הדשן סימן קפ"ו (ב*): ומ"ש רבינו ודוקא שנתקלקלה בשחיטתו אבל מצא הסכין פגום וכו' לענין ממון לא מפקינן מספק. דברים של טעם הם וכבר נתבאר כיולא בזה בסמוך וכן כתב הרשב"א בתשובה (ח"ד סי' קנ) ח"ל בטבח בשכר ששחט כראוי ונמצאת סכינו פגומה פטור מלשלם לימור בעור נפגמה יט] ומיהו שכרו הפסיד דדילמא בסכין פגומה קא שחיט עכ"ל:

דרכי משה

(ב) ואין דבריו נראין דמאחר דהרא"ש והתוספות דחו דברי רש"י מכח דברי הירושלמי אין בנו כח לחלוק ולומר דהירושלמי חולק על גמרא שלנו ויש לנו לפרש דברי התלמוד שלנו כדברי הירושלמי ולא לעשות מחלוקת במקום שאין צורך, ומה שכתב שיש לפרש הירושלמי בענין אחר מכל מקום מאחר שמסקנת התוספות והרא"ש בפירוש הירושלמי כדברי רבינו הכי נקטינן ולכן דברי רבינו שרירין וקיימין כן נראה לי. כתב הרשב"א בתשובה (ח"א) סימן אלף נ"ו טו] הנותן מעות לחבירו לכתוב לו ספר תורה ונמצא בו טעות וצריך לשכור מי שיגיה אותם אם הם טעיות שדרך הסופרים לטעות בהן אין הסופר חייב כלום אבל אם טעה כל כך שאין דרך הסופרים לטעות חייב ומכל מקום כל כיוצא בדברים הללו תלוי במנהג המקומות אם מנהג המקום שכותבי ספרים מגיהים אותן אף זה צריך להגיה ובסתם המקומות שאין על הסופר להגיה אם עמד והגיה מעצמו חייבין הבעלים לשלם לו עכ"ל: (ב*) וכתבתי לקמן סימן שפ"ו (אות ד):

פרישה

(ז) וכן הדין בנותן עצים כו'. נראיתא שם פלוגתא דרבי מאיר ורבי יודא והלכה כרבי יודא: אין שומעין לו. דעשו מקנה לכל אחד מהן. בית יוסף: כתב הרמב"ם כו'. נפרק הג"ל כתב כן: הא לך דמי צמרך. הרמב"ם לשיטתו כתב כן דפירש המשנה דלבע טופן הלבע (כמו שכתבתי בדרשה) דאילו לשיטת רבינו הוה ליה למימר הא לך דמי צמרך וקממקן: (מ) המוליך חיטין לטחון כו'. בגמ' קמא דף ל"ט: ולא לתתן. פירוש שדרך כל אומן לשרוקן במים וכוחשין במכתשת להסיר הקליפה המיצוה כדי שתהא בלא נקייה: ניפולין. נשבר ונופל כשאוחזין אותו: במה דברים אמורים בהדיוט אבל אומן בחנם פטור. אכולהו קאי וכן כתב המגיד משנה פרק י' דהלכות שכירות (ה"ה ד"ה אפי') בשם הרמב"ם דדין כולם שוויס בשכר חייב בכל ענין ובחנם [אומן] פטור והדיוט חייב עיין שם. ונראה לי שדקדק כן מהא דכתב הרמב"ם שם ז"ל בטבח שחט בחנם ונבלה וכן שולחני שאמר יפה ונמצא רע וכל כיוצא בזה עניו להבין דאיא שהוא אומן ואם אינו מבין דאיה משלם עכ"ל ומדכתב וכל כיוצא בזה ולא להני דכתב לעיל טוחן ואופה שכלליהו הרמב"ם יחד וגם בגרייתא ממני בהדי ועל כרחך בחנם אירי דומיא דטבח שהתחיל בו דאם לא כן אפילו הוא אומן חייב בשכר ושמע מינה דגם בחינך אם הוא הדיוט שאינו אומן חייב אפילו בחנם ודאינו הטור שהבין גם כן דברי הרמב"ם משמע דסברא ליה כוותיה וק"ל: דאיכא למימר שמא בעצם נפגמה. פירוש והוה אוגם גמור כו] אבל אי הוה ידעינן דנפגמה בעור ולמי היה חייב כיון דנפגמה בעור ולמי היה הסכין רע ואינם פומיה ולא הוה ליה לשחוט בו (ודמי לגניבה ואבידה דלאו אוגם גמור הוא) אף על פי שבדקה תחלה ועיין בדרישה:

הגהות והערות

טו] הובא בב"י סו"ס שלג: טז] בדפו"י "או מורסן" (וכלשון הברייתא המובאת בב"י) וכ"ה בשו"ע: יז] עיין יו"ד ריש סימן יח: יח] עיין חולין לב ע"א בעי רב הונא וכו': יט] פי' ואנוס הוא כיון שהתחיל לשחוט בסכין שאינו פגום, ורק כששחט מתחלה בסכין פגום הוי פשיעה. כן צריך לפרש דברי הרשב"א, אבל מלשון הטור משמע דאי בעור נפגמה היה חייב, ועיין ב"ח (ופרישה), כנה"ג הגב"י אות ח. (וכתב דצ"ע למה סתם הב"י ולא ביאר שיש חילוק בין הרשב"א להטור): כ) בסמ"ע ס"ק טו כתב בלשון זה "פי' ואז טריפה מספק והוא באונס משא"כ אם נפגמה בעור וכו'" עי"ש המשך לשונו. ועיין הערה הקודמת:

שו"ת הרשב"א ח"ד סימן ק"ל

סימן קל

מונטוסון

שאלת הא דקיימא לן בפרק הגוזל עליס[1] בטבח אומן שקלקל שאס עושה בשכר חייב לשלס, אס שחט כראוי ונמצאת סכינו פגומה מהו שישלס, ואמרת דמסתברא לך שהוא פטור מלשלס דאימור בעור נפגמה.

תשובה כדין אמרת לפוטרו מן התשלומין, ואפילו למ"ד[2] בעור לא פגיס, משום דאימור בעצס דמפרקא נפגמה ומספק אל תחייבהו בתשלומין, וכדרב דפטריה להוא טבחא דעבד הגרמה דמספקא ליה בהגרמה כמאן ופטריה[1]. אבל שכרו הפסיד, דאף הטבח אינו נוטל שכרו מספק דדילמא בסכין פגומה שחט.

שו"ת תרומת הדשן סימן קפ"ו

סימן קפו

שאלה: טבח אומן שהוא שוחט בשכר וקלקל השחיטה בדבר שאין אנו מחמירים בו רק בשביל החומרא יתירה, כגון שהייה כל דהו בבהמה, וכמו שאנו מחמירים כמה וכמה חומרות בהלכות שחיטות דמראורייתא היתר גמור הן. חייב הטבח לשלם כה"ג או לאו.

תשובה: יראה דכל חומרא כה"ג שהיא מפורש בהדיא בהלכות שחיטות שביד הטבחים שלומדים מהן הלכות שחיטה הטבחים שבגבולינו אם קלקל בהן חייב לשלם[1], שהרי ידע שאם נעשה קלקול זה תיאסר השחיטה והיה לו ליזהר בכה"ג. והכי מוכח פ' הגוזל קמא מן התוספות בההיא מוגרמת דאתי לקמיה דרב בטבעת הגדולה היתה, ולפי שבעל הבהמה היה עם הארץ לכך החמיר עליו כדי שלא יבא להקל בשאר טבעות, ולהכי קרי ליה התם ספק גזילה ולא ודאי גזילה, אם היה מחוייב הטבח משום דאותו טבח היה לו לאסוקי אדעתיה שיחמירו כיון ששחט לע"ה, ע"כ פירש ר"ת[2]. והשתא הא חזי דמשום דהוי ליה לאסוקי אדעתיה חומרא רחוקה דמחמירים דווקא לע"ה הוי חזי לחייבו, כל שכן חומרא המפורש וברירא לן דודאי מחייבים משום דהוי ליה לאסוקי אדעתיה. והא דפטרי' רב לטבח לפי האמת נראה בפשיטות משום דלא הוי ברירא ליה כלל דהו"ל לאסוקי אדעתיה חומרא רחוקה כזאת שאינה אלא לע"ה.

ואע"ג דרש"י[3] ור"י[4] מפרשין התם דבשאר טבעות הוי מעשה, ורב הוי מסופק אי קי"ל כרבי יוסי בשאר טבעות אי לאו, ולכך אסרה מספק לחומרא, ופטר אפ"ה את הטבח מספק דשמא כשירה היא. הא קמן דלא מחייבים אפילו בספיקא דאורייתא ואמאי פטור נימא דהוי לאסוקי אדעתיה דיאסרו לו מספק. י"ל דלא ברירא נמי הך הוי ליה לאסוקי אדעתיה דבימי רב היו הרבה מורים להתיר בשאר טבעות, דכמה אמוראי פליגי ביה כדאיתא פ"ק דחולין (יח, ב) ואמרינן נמי רבי זירא אכל מוגרמת דרב ושמואל, ושמא היה סובר הטבח שיתיר לו רב ג"כ. וכן ההיא דכתב כה"ג באשירי[5] התם בשם מהרי"ח, דהיכא דנעשה ספק נבילה אע"ג דאסור באכילה לא מחייבינן לטבח לשלם ע"כ. משמע דכתב פסק זה אפילו לדידן דבכל ספיקות אסרינן. י"ל נמי דאיירי בספיקא דלא הוי ליה לטבח להסתפק בה כדאשכחן כמה ספיקות שאינם מבוארות בהלכות הטבחים, אבל היכא דמבואר לו האיסור[6] אע"פ שאינה אלא חומרא בעלמא הואיל והו"ל לאסוקי אדעתיה שתיאסר שחיטתו חייב לשלם[7], דבהך סברא לא פליגי אר"ת כלל. אלא אפשר דהא נראה להם דוחק דהו"ל לאסוקי אדעתיה שיחמיר לע"ה, וק"ל.

ע"פ ההגהות שם דכר לשמוט [*לאדם אחד] ונתגבלה בידו אין השומט חייב בהא, ואע"ג דריש פרק המוכר פירות [שם צ"ב אוצר החכמה] תניא המולך בהמה לטבח חייב לשלם מפני שהוא שומר שכר כו', היינו דוקא לומן שאינו עושה אלא מלאכה שאומנותו בכך ונוטל שכר בכך והוי כשומר שכר, אבל אם אינו עושה אלא בשביל טובת הנאה הוי שומר חנם ופטור, דפושע לא הוי, דאי הוי פושע אמאי קאמר התם בב"מ מפני שהוא כשומר שכר, ליחייב משום פשיעה. אבל מספקא לי(ה) אי משכיר ליה שומר שכר משום הברכות שמברך בשעת השמיטה ואומן ברכות מרויח, עכ"ל. וי"ל דאיזה תלמיד טועה כתב את זה, ואישתמיטיה ש"ס ערוכה דפרק הגחל עצים [ב"ק צ"ט ע"ב] דאוקמינא התם להך בריתא דפרק המוכר פירות דהיינו כשוטא שכר אבל בחנם פטור אומן, והדיוט אפילו בחנם חייב דפושע הוא כדאיתא התם, עיין שם: ח) שלוקחין הברכשאות כו'. ואע"פ שאין לוקחין כלום מהטריפה, מ"מ כיון שאם לא היתה טריפה היה טוטל, נמצא זה שכרו. ועוד, הברכשאות שנותנים לו מן הכשירות הן הן שכרו גם על הטריפות, ע"כ לשון הטור הביאו בסמ"ע [סקי"ד]. ומטעם השני כתב רש"ל [שם] דהוי שומר שכר גם על המרגגולים, וק"ל: סעיף ה' מ) לענין ממון לא מפקינן מספק. וזה גם רש"ל [ב"ק פ"ט סי' כ"ג] שהבאתי לקמן [סק"ו] מולה, וע"ש. ונתשובות (רמב"ן) *רמב"ם בסופס [סי' תל"ה] אתא דחייב לשלם. והוא תמוה, ואולי ט"ס הוא שם ול"ל פטור מלשלם, ע"ש. ועיין בסמ"ע ס"ק ט"ז מה שדחק ליישב דברי מור"ם לעיל סוף סימן רל"ב

ע"פ כתי"

ידן שלוקחין הברכשאות כו'. ז"ל הטור [סעיף ט"ו], ואע"פ שאין לוקחין כלום מן הטריפה, כיון שאם לא היתה נטרפה היה טוטל נמצא זה שכרו. ועוד, הברכשאות שנותנים לו מן הכשירות הן הן שכרו גם על הטריפות, עכ"ל: סעיף ה' טו) בעצם המפרקת כו'. פירוש, ואז טריפה מספק, והוא נאונם, משא"כ אם נפגמה בעור הבהמה קודם שחיטה *(ו)פושע הוא, דאילו הוה סכינו טוב לא היה נפגם דסכין טוב אינו נפגם מעור הבהמה*: טז) לענין ממון לא מפקינן מספק. והא דכתב מור"ם בסימן רל"ב סעיף י"ב בהג"ה ז"ל, ואפילו טריפה שאנו אוסרין מספק מבטל המקח ואין המוכר יכול לומר איני רואה טריפה הוה, י"ל דשאני התם דלא מיקרי הפקעת ממון כל כך מה שמחזיר המוכר להלוקח מעותיו שקיבל ממנו בעד הבהמה וחוזר ולוקח מהלוקח בהמתו, משא"כ כאן דהטבח ישלם דמי הבהמה מכיסו, וק"ל: יז) ואע"ג דאנו נוהגין לאוסרו כו' כן נ"ל כו'. גם דעת המחבר כן, מדכתב לענין ממון לא מפקינן מספק, משמע אע"ג דלענין איסור אסרינן ליה מספק. גם הטור [סעיף ח'] כתב בהדיא ז"ל, אלא דמחמירינן באיסור ואיישינן שמא בעור נפגמה כו'. והא דכתב מור"ס כן נ"ל, ר"ל שכן נראה לו להכריע להלכה, ולאפוקי מדעת המולק שמסיק מור"ס, וכעין זה מצינו בלשון מור"ס כמה פעמים:

(ט) והטבחים ידן שלוקחין הברכשאות מן הכשרות מקרי שכר ואם נגנו חייבים לשלם.

ה) במה דברים אמורים בשנבילה בודאי אבל אם עשה בה טרפות הפוסלה מספק כגון שהה במיעוט סימנים פטור וכן אם מצא הסכין פגום והוא בדקו תחלה כיון דאיכא למימר בעצם דמפרקת נפגמה לענין ממון לא מפקינן מספק. הגה ואף על גב דאנו נוהגין

ציונים ומקורות ט) עור סעיף ט'. ועיין לעיל ביו"ד סימן י"ח סעיף י"ח מ"ש בב"י שם דלא מיקרי מזה. י) המגיד משנה פ"י מהכירות ה"ה והגהת אשר"י ב"ק פ"ט סי' ט"ו. ד"מ מ'.

ע"פ ההגהות שם

הוסגר ע"פ באה"ט

משה"א סק"ח

ערך לחם

סעיף ה' בסופו. והברכשתות שלוקחין מן הכשירות נקרא שכר אף על הטריפות אע"פ שאין לוקחין מהן כלום. [עור סעיף ט'].

טורי זהב

סימן ש"ו סעיף ה'. לענין ממון כו'. מה שהקשה סמ"ע ס"ק (י') [ט"ז] מסימן רל"ב לא קשה מידי, דהתם שאני כיון דמ"מ אסורה היא אין לך טעות גדולה מזו, ואדעתא דהכי לא יהבינא לך מעותי, וכמו כל מקח טעות, משא"כ כאן שבא לחייב את זה מספק, וכ"כ ריב"ש בהדיא סי' (רצ"ח) [תצ"ט] הביאו ב"י בקיצור [*ביו"ד] בסעיף י"ד סימן קי"ט, וע"ש בדברינו סעיף י"ד [סקי"ד], ובחנם דחק בזה הסמ"ע: שם. ע"פ מ"ק ואע"ג (דאין מנהגינו) [*דאנו נוהגין] לאסרו כו'. כתב זה לאפוקי מספר תרומת הדשן סי' קפ"ו שכתב שכל מידי שהמנהג בינינו בבירור לאוסרו אף שהוא מכח ספק היה לו לטבח ליזהר מזה, ע"כ חייב, ולא אמרינן בהגזל קמא [ב"ק צ"ט ע"ב] דפטריה רב לטבח אלא [כ]זה טריפות [ש]לא היה לטבח ליזהר מזה, ע"ז חולק (רמ"ה) [רמ"א], וכן מוכח מדברי רבינו [הטור סעיף ח'], דהא במצא סכין פגום הוי לדידן טרפות גמור ואפ"ה הטבח פטור, אלא צ"ל דכל מקום שהטריפות בא מכח ספק אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה: מס"ק

ביאור הגר"א

י. והטבחים כו'. עיין סמ"ע [סקי"ד] בשם הטור: סעיף ה' יא. כגון ששהה כו'. איבעיא בפ"ב דחולין [נ"ג ע"ב]: יב. וכן כו'. בפ"ק שם [ר' ע"א], ואמרו שם כל ספק לאחויי כהאי גוונא לרב הונא, ועיין תוס' דב"ק שם [צ"ט ע"ב] סוף ד"ה מנען, ור"י מפרש כו': יג. ואע"ג כו'. נלמד מהנ"ל:

באר הגולה

סעיף ה' ב. כן כתב הרב המגיד שם [פ"י מהשכירות ה"ה], ושכן מוכח בגמ' בעובדא דמגרומתא לקמיה דרב ופטריה לטבח וכו', שם [ב"ק צ"ט ע"ב]. ס. טור סעיף ח', וכן כתב הרשב"א בתשובה [ח"ד סי' ק"ל]. ס*. פירוש, אף על גב שידע שאם נעשה קלקול מה תיאסר השמיטה והיה לו להזהר בכהאי גוונא, ושלא כדעת התרומת הדשן [סי' קפ"ו] דמחייבו מטעם זה.

באר היטב

פושע אמאי קאמר התם בב"מ מפני שהוא כשומר שכר, ליחייב משום פשיעה. אבל מספקא לי אי משכיר ליה שומר שכר משום הברכות שמברך בשעת השמיטה ואומן הברכות מרויח, עכ"ל. וי"ל דאיזה תלמיד טועה כתב זה, ואישתמיטיה ש"ס ערוכה דפרק הגחל עצים דאוקמינא התם להך בריתא דהמוכר פירות דהיינו כשוטא שכר אבל בחנם פטור אומן, והדיוט אפילו בחנם חייב דפושע הוא כדאיתא התם ע"ש. ש"ך [סק"ז]: י. הכשרות. ואע"פ שאין לוקחין כלום מהטריפה, מ"מ כיון שאם לא היתה נטרפה היה טוטל נמצא זה שכרו. ועוד, הברכשאות שנותנים לו מהכשירות הן הן שכרו גם על הטריפות, כ"כ הטור, ומטעם הב' כתב רש"ל דהוי שומר שכר גם על המרגגולים. שם [ש"ך סק"ח]: סעיף ה' יא. בעצם. פירוש, ואז טריפה מספק, והוא נאונם, משא"כ אם נפגמה בעור קודם שחיטה פושע הוי, דאילו הוה סכינו טוב לא היה נפגם מעור הבהמה. סמ"ע [סקט"ו]:

גליון מהרש"א

סעיף ה' בהג"ה. ואע"ג דאנו נוהגין לאסרו. עיין ש"ך סימן קכ"ו סקע"ח. ואם שחט בהמות הרבה ולא בדק [הסכין] בין כל אחד ואחר"כ נמצא פגום, כתב הט"ז ביו"ד סימן י"ח סק"ח דפטור מלשלם, ועיין שם בנקודות הכסף.

חידושי רעק"א

ש"ך ס"ק ח'. גם על התרגגולים. נ"ב, עיין תשובת תשב"ץ ח"א סי' קי"ג דלא כתב כן: סמ"ע ס"ק ט"ו. והוא באונס. נ"ב, מלשון זה משמע דמ"מ כיון (דאין) [דאנו] אוסרים הבהמה מספק היה מחויב מדין מזיק, אלא דאם במפרקת נפגמה הוא אונס, ולפ"ז אינו מובן כלל קושית הסמ"ע ס"ק ט"ו. אמנם קשה מדינא דרשא דשהה במיעוט סימנים, כיון דטריפה מספק לשלם, דהא לא שייך כזה טענת אונס, ומזה ראיה להש"ך סק"י, וא"כ י"ל דזהו דין פשוט ודומיא לשוחטים בנגמא פגימה אחר שחיטה דפסולה, משו"ה צריך לטעם דהוא אונס:

לאסרו אפילו הכי פטור מממון [4]כן נראה לי
[5]ואף על פי [6]שיש מי שחולק [7]ומכל מקום שכרו
הפסיד דדילמא נסכין פגום שמט.
ו [8]המראה דינר לשולחני ואמר לו יפה הוא
ונמצא רע [9]אם בשכר ראהו חייב לשלם אף
על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד ואם
בחנם ראהו פטור [10]והוא שיהיה בקי שאינו
צריך להתלמד ואם אינו בקי חייב לשלם

ציונים ומקורות 4) תרומת הדשן סי' קפ"ו. 5) ב"י סעיף ח' בשם הרשב"ץ בתשובה ח"ד סי' ק"ל. ד"מ מ'. 6) ש"ך כת"י: לשון רמב"ם פ"י משכירות ה"ה, וכן דעת הרא"ש ב"ק פ"ט סי' ט"ז והטור סעיף י' וסמ"ג עשין פ"ט.

סעיף י"ב בהג"ה דשמעי המם כו', ומירוצו דחוק, דסוף סוף מפקינן מיניה ממון. אבל באמת מעיקרא אין המחלה לקושיא זו, דהמם כיון דאפילו מספק פרשי אינשי אין לך מוס גדול מזה ויכול לומר אילו הייתי יודע שהוא ספק טריפה לא הייתי לוקח ונמצא המקח בטל והדמים מוחזרים. וכן מבואר להדיא בדברי הרמב"ן [חולין נ"א ע"א ד"ה הא דתניא] והרשב"א בחידושיו [שם ד"ה לא הוגלד] ובהר"ן פרק אלו טריפות [שם י"ד סוף ע"א מדפי הרי"ף] גבי מתני' שנמצאת בעובי בית הכוסות, ובהריב"ש סי' תל"ט, ומביאו ב"י ביו"ד סימן קי"ט בקצרה, דלא דמי לכאן, ואישתמיטתיה לסמ"ע דברי פוסקים אלו: ו) ואע"פ שיש מי שחולק כו'. ר"ל התרומת הדשן סימן קפ"ו. ולפע"ד דינו של התרומת הדשן אמת ואין חולק עליו, דודאי כל היכא דנהגינן לאסרו, אע"ג דאינו אלא מכח חומרא, כיון שהוא מפורש בהדיא בהלכות שחיטה שביד השוחטים שלומדים מהן הלכות שחיטה שנבולין חייב לשלם, ואין טעם לפוטרו, שברי ידע שאם נעשה קלקול זה מיאסר השחיטה וה"ל ליזהר בכהאי גוונא וכמ"ש בתרומת הדשן שם*. וממה שכתב הטור [סעיף ח'] אלא דמתמרינן באיסור ואיישינן שמא בעור נפגמה לא מפקינן ממון מספק, אין ראיה לפטור, דשאני התם דאין שייך לומר כלל דה"ל לאסוקי אדעתיה. וכן ממה שכתב הגהות אשר"י [המובא בציונים אות י"] דהיכא דנעשה ספק נבלה אע"ג דאסור באכילה לא מחייבינן לנבח לשלם, אין ראיה, וכמ"ש בתרומת הדשן שם דבהגהות אשר"י מיירי בספיקות שאינן מבואריס בהלכות שחיטה שביד הטבחים. ולפ"ז גם ממה שכתבו הרב המגיד [המובא בציונים שם] והמחבר בשהה במיעוט סימנים פטור, נמי אין ראיה, דאפשר דמיירי היכא דאין מבואר בהלכות שחיטה דשהה במיעוט סימנים פסולה, וכן משמע מדברי המחבר ביו"ד סימן כ"ג דאין זה דשהה במיעוט סימנים פסולה [*אינו] פשוט אצל כל השוחטים, שברי המחבר פסק שם [סעיף ד'-ה'] שהה במיעוט קמא או במיעוט בתרא כשרה, ואינו מטריף אלא בשהה בשחיטת מיעוט אחרון של סימן ראשון, ודבר זה אינו מצוי ויש לומר שכתב הטור אלא דמתמרינן באיסור ואיישינן שמא בעור נפגמה לא מפקינן ממון מספק, אין ראיה לפטור, דשאני התם דאין שייך לומר כלל דה"ל לאסוקי אדעתיה. וכן ממה שכתב הגהות אשר"י [המובא בציונים אות י"] דהיכא דנעשה ספק נבלה אע"ג דאסור באכילה לא מחייבינן לנבח לשלם, אין ראיה, וכמ"ש בתרומת הדשן שם דבהגהות אשר"י מיירי בספיקות שאינן מבואריס בהלכות שחיטה שביד הטבחים. ולפ"ז גם ממה שכתבו הרב המגיד [המובא בציונים שם] והמחבר בשהה במיעוט סימנים פטור, נמי אין ראיה, דאפשר דמיירי היכא דאין מבואר בהלכות שחיטה דשהה במיעוט סימנים פסולה, וכן משמע מדברי המחבר ביו"ד סימן כ"ג דאין זה דשהה במיעוט סימנים פסולה [*אינו] פשוט אצל כל השוחטים, שברי המחבר פסק שם [סעיף ד'-ה'] שהה במיעוט קמא או במיעוט בתרא כשרה, ואינו מטריף אלא בשהה בשחיטת מיעוט אחרון של סימן ראשון, ודבר זה אינו מצוי ויש לומר

ע"פ משה"א סק"י, ובשלחן רשהור הגיה באופן אחר

השוחט לא ידע מזה דה"ל לאסוקי אדעתיה ליזהר, משא"כ לדידן דמטרפינן שהיה בכל שהוא בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בנקבה ובין בזכר, והוא דבר פשוט ומבואר אצל כל השוחטים הלומדים הלכות שחיטה כמבואר בכל הלכות שחיטה, פשיטא דהשוחט חייב וכמ"ש התרומת הדשן שם מטעם דה"ל לאסוקי אדעתיה שמיאסר השחיטה וה"ל להזהר בכהאי גוונא, ודוחק לומר דהרב רמ"א משיג על התרומת הדשן מסברתו בלי טעם וראיה. ועוד, דברי התרומת הדשן נכונים בטעמן וכמו שכתבתי. ועוד, שבסמ"ע ס"ק י"ז כתב שנראה גם דעת המחבר כהרב וגם הטור כתב כן בהדיא כו', והא דכתב מור"ם כן נ"ל, ר"ל שכן נראה לו להכריע להלכה ולאפוקי מדעת המולק כו'. ולפע"ד אין מדברי המחבר והטור ראיה דס"ל לאפוקי מדעת המולק וכמו שכתבתי. וכן פסק מהרש"ל בים"ש [ב"ק] פרק הגוזל עניים סי' כ"ג בשהה במיעוט סימנים, כיון *דידע דאנו נוהגים לאסרו, וה"ה כל מה שכתוב בשחיטות שלנו, ה"ל ליזהר: **סעיף ו' יא) אם בשכר ראהו חייב לשלם.** ומהרש"ל [ביש"ש] פרק הגוזל עניים סי' כ"ד פסק כהרשב"א [ב"ק צ"ט ע"ב ד"ה אמר רב פפא] דאומן גמור כדנכו ואיסור אפילו בשכר פטור, *דהוי אונס ושומר שכר פטור מאונסין, ע"ש טעמו [וכן כתב מהרי"ן לב בתשובה ספר ג' סי' ל' כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא מספיקא לא מפקינן ממונא, *וע"ש [קש"כ]], ועיקר ראיתו דאל"כ ה"ל לרב פפא [שם בגמ'] לשנויי הכי. ולפע"ד אין זה כדאי להכריע, דאה"נ דרב פפא משני הכי כי תניא אומן פטור על כרחך בדנכו ואיסור, והא דתניא אומן חייב אני מיירי בכל ענין, בין בשתם אומן ואפילו בחנם ובין בדנכו ואיסור ובשכר, והא דלא מפרש רב פפא הכי להדיא משום דעל כרחך המקשה סליק אדעתיה דיש לחלק בין בחנם לבשכר וכמו שכתבו התוספות והרא"ש שם [תוס' ד"ה ותניא ורא"ש פ"ט סי' ט"ז], אלא דהוה ס"ל דתרתי בריתות מיירי בשתם אומן, ובשתם אומן אין חילוק בין בחנם לבשכר וכמ"ש התוספות והרא"ש שם דאפילו בחנם חייב, וא"כ לא היה צריך רב פפא לומר אלא כי תניא אומן [*פטור] מיירי בדנכו ואיסור דוקא, ודוק:

מכת"י

בכת"י נוסף: וע"ש בפ' כ"ג [קש"כ]

מכאן עד הסוגרים הוא מכת"י

מכת"י

מכת"י

לצוה"ח סק"י

באר הגולה

סעיף ו' ע. לשון הרמב"ם שם [פ"י משכירות] בדין ה'. פ. כתב הרב המגיד [שם], זו סברת הרבה מן המפרשים ז"ל דבשכר אפילו בקי ואינו צריך להתלמד חייב דומיא דטבח אומן [ב"ק צ"ט ע"ב], ואע"פ שבגמרא [שם] לא מזכר בראיית המטבעות מילוק בין בשכר בין בחנם. ג. בריתות שם דף ל"ט ע"ב וכאוקימתא דרב פפא.

ביאור הגר"א

יד. שיש כו'. וכדעת ר"ת בתוס' הנ"ל ע"ש: סעיף ו' טו. אע"פ כו'. עיין תוס' שם [ב"ק צ"ט ע"ב] ד"ה ותניא כו': *טז. והוא [שיאמר] כו'. מעובדא דרבי אלעזר שם [ק' ע"א]:

בדפוסים נמצא ציון ס"ק זה על תיבות "והוא שיהיה בקי". ונראה שמקומו על תיבות "והוא שיאמר לשולחני"

באר היטב

יג. שחולק. הש"ך [סק"ז] כתב דדינו של המולק והוא התרומת הדשן אמת ואין מולק עליו, דודאי כל היכא דנהגינן לאסרו, אע"ג דאינו אלא מכח חומרא, כיון שהוא מפורש בהדיא בהלכות שחיטה שביד השוחטים שלומדים מהן הלכות שחיטה שבנבולין חייב לשלם, דה"ל ליזהר בכה"ג כו', ע"ש שמביא ראיה לדבריו, ומסיק דכן פסק מהרש"ל בשהה במיעוט סימנים, כיון דאנו נוהגין לאסרו, וה"ה כל מה שמבואר בשחיטות שלנו, ה"ל ליזהר, עכ"ל: סעיף ו' יד. אע"פ שהוא בקי. וכתב הש"ך [סקי"א] דבתשובת ן' לב ספר ג' סי' ל' כתב דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא בנקי, אפילו הוא בשכר מספיקא לא מפקינן ממונא. ומהרש"ל פרק הגוזל עניים סי' כ"ד פסק כהרשב"א דאומן גמור כדנכו ואיסור אפילו בשכר פטור, ועיקר ראיתו דאל"כ ה"ל לרב פפא לשנויי הכי. ולע"ד אין זה כדאי להכריע, דאה"נ דרב פפא משני הכי כו', ע"ש:

חידושי רעק"א

ש"ך ס"ק ט'. אישתמיטתיה לסמ"ע. נ"ב, עיין לעיל בש"ך סימן קכ"ו (סי') (ס"ק) ע"ש: סעיף ו'. אם בשכר ראהו. נ"ב, עיין תשובת תשב"ץ ח"ב סי' קע"ד:

אמרי ברוך

סימן שו ש"ך סק"י. התרומת הדשן סי' קפ"ו. ולפע"ד דינו. נ"ב, יעוין בתשובות שור סימן ד' ס"ק (י"ז) (י"ח).

גליון מהרש"א

ש"ך סקי"א. דאומן גמור כדנכו ואיסור אפילו בשכר פטור. ואינו דומה לשחיטה, דשמיה דגס אומן מנכל והוי כגמיה ואגידה, משא"כ במטבע הוי כאונס גמור ושומר שכר פטור מאונסין. כ"כ בב"י [סעיף ו'] בשם רשב"א [ב"ק צ"ט ע"ב בד"ה אמר רב פפא]. סעיף ו'. אם בשכר ראהו. עיין תשב"ץ ח"ב סי' קע"ד, ומה שכתבתי אני בתשובה לברב פארדלן להתמבורג חמון תרי"ח. שם. בשכר ראהו חייב לשלם. אף דלא אמר עלך קמיכנא, שברי הרי"ף [ב"ק ל"ה ע"ב מדפי הרי"ף] דייק וכתב דבהדיוט ל"ל עלך קמיכנא, ומתפפקנא בטעמא דהאי מילתא, די"ל דדוקא בצריך להתלמד קצבר דמסתמא לא יסמוך עליו ושאל עוד לאחר, משא"כ באומן גדול דא"ל להתלמד, וכן באינו אומן גדול, השואל וסומך נמי פטור, כיון דידע שאינו אומן גדול וקרוב שיטעה, קצבר וקיבל. אי י"ל דהטעם כיון דהוא בשכר אי דלאו דסמיך עליה לא היה מוציא הוצאה על זה. וע"מ בשכר ואינו אומן גדול כאיסור ודנכי, דלטעם ג' וכ' צריך שיאמר עלך קמיכנא, ויהיה מ"ש הרי"ף דבהדיוט צריך שיאמר, מאמר כולל בין בחנם בין בשכר, ולטעם ג', כל שהוא בשכר הוי כדברים מרמיס שסומך, וא"ל שיאמר. ותו איכא נ"מ באינו טוחל שכר ביחוד על ראיית הדיגר אלא דעוסק בו בשכר כגון סרכרות וכיוצא, דנראה כיון שמרויח בו יש לו דין שומר שכר כמו כל אומן ברש סימן זה, וכיון דהטעות בדינר הוי כגמיה ואגידה *[עיין מה שכתבתי בגליון ש"ך ס"ק י"א], (להרא"ש ב"ק בכת' י בסוגריים מרובעות ובסוגריים עגולות הדפסנו כאן כפי שהוא

יב) ומכל מקום הסברא הראשונה עיקר. ומהרש"ל פסק שם [ביש"ש ב"ק פ"ט סי' כ"ד] כהרא"ש [המובא בציונים אות ט"ו] וסיעתו. ולפע"ד עיקר כהרי"ף [המובא בציונים אות י"ד] וסיעתו וכמ"ש הר"ב, דלא לחנם נקט בש"ס [שם ק' ע"א] אמר ליה מזי דעלך קסמכינא, וגם לא לחנם אמר ריש לקיש כן לר' אלעזר, ומה שהוכיח הרא"ש [שם] דהא גבי ר' חייא [שם צ"ט ע"ב] לא הוה אמר מזי דעלך קסמכינא, נ"ל דלא קשה מידי, דלא לחנם נקטו הרי"ף והרמב"ם [המובא בציונים שם] ומי מוכחא מילתא דעליה קסמיך לא צריך לאודועיה, דלמה ליה להרי"ף זה, אלא ודאי כא לאשמועינן דלא מיקשי מהך דר' חייא שהביא בסמוך, לכך קאמר ומי מוכחא מילתא כו', כלומר והך עובדא דר' חייא מוכחא מילתא הוה. שוב ראיתי בספר המאור ובמלחמות ה' [שם] משמע להדיא מדבריהם שדעת הרי"ף כמו שכתבתי, ומשמע שם מדבריהם שגם הם סוברים להרי"ף וסיעתו ע"ש. ומ"ש הרא"ש דמסתבר כדברי התוס' [שם ק' ע"א ד"ה אחור] דמסתמא המראה דיבר מראהו לידע אם הוא טוב כדי שיפטור

[יא] אף על פי שהוא בחנם [יב] והוא שיאמר לשולחני עליך אני סומך [יג] או *שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים ([טו] ויש אומרים [יח] דאפילו סתמא נמי חייב [יב] ומכל מקום הסברא הראשונה נראה עיקר).

ציונים ומקורות יא) טור סעיף י' בשם הרי"ף ב"ק ל"ה ע"ב מדפי הרי"ף ורמב"ם שם. טו) שם בטור בשם ר"י תוס' שם ק' ע"א ד"ה אחרי והכל"ש שם פ"ט סי' ט"ז.

סעיף ו' יח) דאפילו סתמא נמי חייב. טעמייהו, משום דכל המראה דיבר לתבירו מסתמא אינו מראהו אלא כשבא לקבלו מהנותנו לו ואינו יודע אם הוא טוב, ועל פי זה קיבלו (ויפטר) [*ויפטר] להנותנו לו:

ע"ד כת"י: עיין בתשובת ר' לב ספר ג' סי' ג' [קש"כ]

ע"פ באה"ט

אותו שנותן לו, ואם כבר קיבלו ופטרו למה לו להראותו הלא כשיוציאנו ידע אם יקבלוהו ממנו, עכ"ל, אין זה הוכחה לפי מ"ש הגהות אשר"י [שם] בשם רבינו אפרים דהך דמראה דיבר מיירי דוקא בכהאי גוונא שאם האומן אומר שהוא טוב אז צריך לקבלו על כרחו ואינו יכול ליטמט, ולכך חייב אפילו לא אמר מזי דעלך קסמכינא, אבל בשאכון או מקח אין לו בעל כרחו ליקח ולקנות, עכ"ל. וכן כתב במרדכי שם [סי' קט"ז] וז"ל, הא דמחייב ר' מאיר במראה דיבר כו', דוקא בכה"ג דאי אפשר לו לאיסתמוטי ובעל כרחו יש לו ליקח על פי השולחני, אבל מראה מקח לחבר ולקרובו כו' פטור, והביא שם ראיה נכונה מפרק חזקת הבתים [ב"ב ל' ע"ב] גבי לוקח מגזלן ומתבאר לעיל סימן קמ"ו סעיף י"ז ע"ש, וכן פסק מהרש"ל גופא שם [בב"ק] כהמרדכי, א"כ פשיטא דבשאם יכול לומר השולחני מנין הייתי יודע שאינך יכול להיסמט, אני הייתי סבור שאתה שואל אם הוא טוב משום איזה מקח או משכון שאוכל להשמט, ואדרבה יש ראיה מזה דצריך לומר מזי דעלך קסמכינא, או שהוא פרעון או שהוא מקח שצריך לקבלו בעל כרחו והשולחני יודע מזה שכשיאמר שהוא טוב שלא יוכל להשמט, דבכהאי גוונא אין לך מוכחא מילתא גדול מזה, דאל"כ קשה למה יתחייב השולחני, מאי שנא מהך דפרק חזקת הבתים, אלא ודאי העיקר כדעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א [שם ק' ע"א ד"ה למימרא] והרב המגיד [שם] דצריך לומר מזי דעלך קסמכינא. וכן פסק רבינו ירוחם נתיב ל"א ח"ב בפשיטות וז"ל, ועוד פשוט ודוקא שאמר לו להדיוט מזי דעלך קסמכינא או דברים שנראה שסומך עליו, אבל לא אמר לו כן פטור, עכ"ל, ולא הביא דעת הרא"ש כלל. וגם בתשובת הרא"ש כלל ק"ב סי' ג' הובא בקצרה בטור סימן רכ"ז סעיף ל' כתב דברי הרי"ף בשם. וגם בספרי מוספות פרק הגוזל עליה [אות רמ"ד] כתבו בשם דצריך לומר מזי דעלך קסמכינא. [ועוד נ"ל ראיה לדברי הרי"ף מהירושלמי דכלאים פ"ז [ה"ג] דגרסינן התם חד בר נש חוי סלעיה לר' לעזר, א"ל בטא הוא, ופסלה, אתא עובדא קמיה דריש לקיש וקנסיה מן הדא המראה דיבר לשולחני ומנא רע חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר, ור' לעזר נושא שכר, ומשני ר' יעקב המחזיק בו כנושא שכר. וא"ל דהכי פירושו, דפריך וכי ר' לעזר היה נושא שכר, ומשני ר' יעקב המחזיק בו כלומר שסומך עליו דינו כנושא שכר]. ומיהו היכא דאמר ליה מזי דעלך קסמכינא [או דמוכח מילתא דעליה קסמיך] אפילו ביכול להשמט חייב אף לרבינו אפרים, וכ"כ בשלטי גבורים פרק הגוזל עליה [שם ל"ה ע"ב מדפי הרי"ף אות ב'], וה"ה דהמרדכי מודה בזה, וכן כתב מהרש"ל שם. וכתב עוד בשלטי גבורים שם דה"ה בשואל את חבירו אם פלוני אמוד ובטוח כדי להלוות לו, וחבירו אומר לו שהוא אמוד, ונמצא אח"כ שאינו כן, דפטור לרבינו אפרים, אם לא שאמר לו מזי דעלך קסמכינא [ועיין עוד בשלטי גבורים [ב"ב] פרק גט פשוט דף רמ"ד ע"ב [פ' ע"ב מדפי הרי"ף אות ב']], וכ"כ מהרש"ל שם. ומשו"ה נ"ל היכא דאדם אחד מכר בהקפה על חוב כדרך הסוחרים, ובא זה ושואל לסוחר אחר אם רואי זה להקיפו אם עשיר הוא, ואח"כ נמצא שזה עני, פטור מהאי טעמא. ומ"מ היכא שאמר לו מזי דעלך קסמכינא חייב בטולהו [וג"ל ה"ה היכא דמוכחא מילתא דעליה קסמיך, ועיין לעיל סימן קכ"ט סעיף ב' בהג"ה ומה שכתבתי שם [סק"ז]], ואף התם [בב"ב ל' ע"ב] גבי לוקח מגזלן, דלא שייך לומר דבדיבור בעלמא הוא דאיקרי ואמר דהא דרבי חייא שם [צ"ט ע"ב] הכי הוה שהיה הדבר נראה שעליו היתה האשה הזאת סומכת ומתוך כך האליפו לה, ואם לא היה בכי כל כך היה חייב מן הדין.

ביאור הגר"א

(ליקוט) והוא שיאמר כו'. דאז ה"ל כדן את הדין כו' [ב"ק שם], ורמיה ממ"ש בב"ב ל' ב' ההוא כו' אפילו תימא רבנן כו', אלמא אע"ג דהכשילו בעצמו ועצמו אפ"ה פטור משום דא"ל לא ה"ל לאסמוכי על דברי, כל שכן בהאי גוונא. מרדכי [ב"ק סי' קט"ז] (ע"כ): יז. או שהיו כו'. מעובדא דר' חייא שם [צ"ט ע"ב] דמשמע דאי היה קבעי למיגמר היה חייב: יח. ויש אומרים כו'. עיין תוס' שם [ק' ע"א] ד"ה אחור כו':

באר הגולה

ק. מהא דלא שני לאן בחנם כאן בשכר כדמשני גבי שחיטה. והטעם, משום דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול וליא ליה למחזי אלא בקי כדנכו ואיסור [פירוש, שולחנין אומנין היו], ושאר כל אדם איקרי הדיוט וחייבים אפילו בחנם, אבל דנכו ואיסור פטירי בחנם אבל בשכר חייב. ר. כתב הרב המגיד [שם], זה מבואר בהלכות [שם ל"ה ע"ב מדפי הרי"ף], ודקדקו כן מסוגיא דגמרא [שם ק' ע"א], ולזה הסכים הרשב"א [שם ד"ה למימרא] וכן עיקר. ש. שם [ברמב"ם] ושם בהלכות. וכתב הרב המגיד שנראה דמעשה

פתחי תשובה

סעיף ו' ג. נראה עיקר. עיין באר היטב [סקט"ז] בשם ש"ך. ועיין בתשובת חות יאיר סי' ס"ד מ"ש בזה:

באר היטב

טו. סתמא. טעמייהו, משום דכל המראה דיבר לתבירו מסתמא אינו מראהו אלא כשבא לקבלו מהנותנו לו ואינו יודע אם הוא טוב, ועל פי זה קיבלו ופטר להנותנו לו. סמ"ע [סקי"ח]: טז. עיקר. כתב הש"ך [סקי"ב] דמהרש"ל פסק כהרא"ש וסיעתו, ולפע"ד

נראה עיקר כהרי"ף וסיעתו וכמ"ש הרמ"א, וע"ש שהוכיח כן בראיה. וכתב עוד בשם שלטי גבורים דה"ה בשואל את חבירו אם פלוני אמוד ובטוח כדי להלוות לו, וחבירו אומר שהוא אמוד, ונמצא אח"כ שאינו כן, דפטור לרבינו אפרים, אם לא שאמר לו מזי דעלך קסמכינא [ועיין עוד בשלטי גבורים פרק גט פשוט דף רמ"ד ע"ב], וכ"כ מהרש"ל. ומשו"ה נ"ל היכא שאדם אחד מכר בהקפה על חוב כדרך הסוחרים, ובא זה ושאל לסוחר אחר אם רואי זה להקיפו אם עשיר הוא, ואמר לו זה שהוא עשיר, ואח"כ נמצא שזה עני, פטור מהאי טעמא. ומ"מ היכא שאמר לו מזי דעלך כו' חייב בטולהו. ונ"ל דה"ה היכא דמוכחא מילתא דעליה קסמיך, ועיין לעיל סימן קכ"ט סעיף ב' בהג"ה ומ"ש שם, עכ"ל. וע"ש עוד שהאריך בדין זה:

דגול מרבבה

סימן שו ש"ך ס"ק י"ב. דינו כנושא שכר. נעה"ג, ולפי זה משמע דאם בחמת מקבל שכר אפילו לא אמר מזי דעלך קמיכנא, וא"כ בחומן בקי דבלא"ה אינו חייב אלא בשכר א"ל לומר מזי דעלך וכו', חה נראה לענ"ד כונת מהר"ם בר ברוך שהביא הש"ך סוף ס"ק זה, וכתבם ממה עליו הש"ך ודוק:

גליון מהרש"א

פ"ט סי' ס"ז) דחולק על רשב"א (והובא בגליון הנ"ל) דינו כמו בשכר, ומ"מ לטעם ג' צריך לומר לו עלך קמיכנא כיון דאין הוכחה דהא אינו חייב אלא בשכר בעד ראיית הדיבר ביחוד. שם בשו"ע. והוא שיאמר לשולחני עליך אני סומך. עיין סימן קכ"ט ש"ך סק"ז. עיין תשובת חות יאיר סי' ס'.

ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם. הבנאי שקבל עליו לתת הכותל לקומתו ושבר את האבנים או שהזיק חייב לשלם. היה קומתו מגד זה ונופל מגד אחר פטור. ואם מחמת המכה חייב:

גמ' אמר רב אסי ל"ש אלא שנתן לחרש שידה חיצה ומגדל לנעון בהן מסמר ונעץ מסמר ושיברם. אבל נתן עצים לעשות מהן שידה חיצה ומגדל מהן שידה חיצה [ומגדל] ושברן פטור. מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי וכל השבח שלו עד שיתן לו שכרו ויקח את הכלי. כתב רב אלפס ז"ל [דף צט ע"ב]

טז המראה דיבר לשולחני וגמלא רב תני חדא אומן פטור הדיוט חייב. ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייבין. אמר רב פפא הא דתניא דאומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר ולא שכיח דטעו. ו) והא דלא שני כאן בחנם כאן בשכר כדמשני גבי שחיטה. משום דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אלא בקי כדנכו ואיסור. ושאר כל אדם מיקרו הדיוט וחייבין אפילו בחנם. אבל דנכו ואיסור פטורין בחנם אבל בשכר חייבין:

ההיא איתתא דאתוייה דיבר לרבי חייא. אמר לה שפיר הוא לבסוף אמרה ליה

[דף צט ע"ב - קא ע"א]

אזלי ואחזיתיה ואמרי לי [ח] דסגיא הוא ולא נפיק. אמר ליה לרב זיל אלפיה מיהלה וכתוב אפינקסי דין עסק בית. והא רבי חייא לא הוה צריך למיגמר. ר' חייא לפיס משורת הדין הוא דעבד כו':

[דף ק ע"א] **ר"ל** אחוי דיבורא לרבי אלעזר אמר ליה מעליא הוא. אמר ליה חזי דעלך סמיכנא. ורבי אלעזר אכתי הוה צריך למיגמר. דאי לא צריך לא מיחייב כדאמר ר' חייא לפיס משורת הדין הוא דעבד. א"ל אמאי דאי משתכח בישא בעינן לשלומי לך והא מר הוא דאמר מאן דאין דינא דגרמי רבי מאיר מאי לאו רבי מאיר ולא סבירא ן כוותיה. א"ל רבי מאיר וסבירא ן כוותיה [ט] דתניא אחילא הכרס שנפרצה אומרים לו גדור חזרה ונפרצה אומרים לו גדור. נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו [י] ואע"ג דבריתא היא ע"כ כרבי מאיר אתיא מהתיא דמסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו דקתני משנה היא. [כ] וגם בר פלוגתא דרבי יוסי ורבי שמעון היינו רבי מאיר:

כתב רב אלפס ז"ל שמעינן מינה דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קסמיך *. ואי לא מודע ליה מני א"ל לא ידענא דעלי קסמכת ואם מוכחת מילתא דעליה קסמיך לא צריך לאודועיה. והתוספות כתבו [ל] דאפילו לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא חייב. דהיא איתתא לא אמרה לרבי חייא עלך קסמיכנא אפילו הכי אי הוה צריך למיגמר חייב. והכי מקתברא דקתם מראה דיבור הוא מראהו לידע אם הוא טוב כדי שיפטור מי שנתנו לו. ואם כבר פוטרו למה ליה להראותו. כשיוציאנו ידע אם יקבלוהו ממנו:

יז [דף ק ע"ב] **מתני'** הנותן למר לצבוע והקדיחתו יורה נותן לו דמי למרו. ולצבוע [מ] כעור מפרש בגמרא שלצבוע בשירי סממנים שנשארו בשולי היורה. ואם השבח יתר על היציאה נותן לו היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. לצבוע לו אדום ולצבוע שחור ולצבוע אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי למרו. [מא] רבי יהודה אומר אם השבח יותר על היציאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח כלומרה היה מתפרש מתני' הכי אם נתן לו למר שוה י' דינרים והצבע הוצא בסממנים ובשאר הוצאות י' דינרים. אם הלמר כמו שהוא צבוע שוה יותר מעשרים היינו שבח יותר על ההוצאה ונותן לו לצבע הוצאתו דהיינו י' דינרים. ואם הוא שוה י"ח דינרים נותן לצבע ח' דינרים *:

ובירושל' לא משמע כן אלא לא יטול האומן כלום עד שיטול הבעל [הלמר] ממתלה דמי למרו והשבח שהיה ראוי להשבים אם לא שינה. ואם יש מותר על דמי הלמר ועל אותו שבח יטול הלבע דאותו שבח הראוי לבוא אם לא שינהו חשוב כקרן. דגרסינן בירושלמי מהו השבח יתר על ההוצאה. בר נש דיהיב לחבריה חמשה מנין עמרא וחמשה מנים סמנים וי' מנין אגרא אמר ליה זיל צבוע קומק ואזיל ולבעיה אוכס. ואמר ליה אילו לבעמיה קומק הוה טוב עשרים וחמשה מנים וכיון דלבעמיה אוכס ליה הוא טוב אלא כ' מנין. [נ] את אובדת דידך אנא לא אובד דידי. והא דלא אמרי' הכי ביורד [לתוך שדה חבירו] שלא ברשות ונוטע שדה חבירו להתם נוטל חלקו מכל השבח. וי"ל דגבי אומן שאני [ס] דכיון שניתן לו לצבוע כל מה שהיה עתיד להשבח חשיב כאילו כבר השבים ואומן שפשע ושלה חייב לשלם לו הכל והלכתא כר' יהודה:

[דף קא ע"א] **ת"ר** הנותן עצים לחרש לעשות מהן ספסל ועשה מהן כסא כסא ועשה מהן ספסל נותן לו דמי עציו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח ומודה ר' מאיר בנותן עצים לחרש לעשות מהן ספסל גאה ועשאו ספסל כעור כסא גאה ועשאו כעור אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח:

איבעיא להו יש שבח סממנין על גבי הלמר או אין שבח סממנין על גבי הלמר ה"ד אי דגזל סממנין ודייקינהו ותרנהו ולבע בהן הא קנאו בשינוי לא צריכא דגזל למר וסממנין שרוין דמד ולבעיה לההוא למר בהנך סממנין וקמהדר ליהליה לגמר ומי אייקר בדמי לא מיבעי לן דהא יש שבח סממנין אלא כי קמבעיא לן כגון דזל ליבעא פירוש למר הלבוע הזל ואינו שוה יותר ממה

הגה"ה

ו) אבל ה"ר אלחנן פי' בע"א ור"ל שנדר לו ר' מנים לאומן בשביל אומנותו והאומן צריך להוציא לשכירים ליום ה' מנין אותן ה' מנין הן כמו קרן שלו אע"פ ששייה יקח מן השבח שהיתיר על שוה הלמר וסממנים אותן ה' מנין שעולין לשכיר יום אם היה עשה כדין (ג) והמיחר יטלוקו לפי הקרן). כי אותן ה' מנין הם קרן של אומן. וי' מנין הם קרן לבעל הלמר והלבע. ויקח זה ב' מלקיש והאומן אלק אחד מאותו מותר ואפי' אם הוציא האומן מחמת שטעה ייחר מה' מנין לשכיר יום אינו נעשה קרן אלא ה' מנין שהיה ראוי להוציא [נ"ל וי"מן] ואם לא הוציא האומן אלא ה' מנין (ג) כמו) לפועלי יום כמו שהיה ראוי אם לא שיה ה' מנין יקח בחחלה ומה שהיה יותר יקח בעל הלמר ה' מנין שהיה ראוי להרויח אם לא שיה. ואם יש בשבח יותר על זה יקח האומן שכר אומנתו עד ה' מנין מיהו אם יש יותר אפשר שיקח בעל הלמר כל היותר כפר"י. ד) והכי נמי הוי דינא דיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה בשאיה עשויה ליטע אבל עשויה ליטע שמין לו כאריסי העיר למחצה ולשלש ולרבע יכר' יהודה שקקינן הלכתא.

מהרי"ח:

ה) נתן לו למר בה' מנין וסממנים בה' מנין ו' מנין נדר לו בשכרו ואמר לו לבעו קומק ואזל ולבעיה אוכס אם שוה יותר מכ"ה מנין אין נותנין לו אלא שכרו ז) ואם פחות מנכה הפחת לבע בשכרו משום דאי הוה לבעיה קומק היה שוה כ"ה מנה. ז) נתן דינר לקנות חטין בטבריא שהיה מדה גדולה וקנאה בגיפורי שהיה מדה קטנה הפסיד

השלים. ח) מא"ז:

הגה"ה

ו) אמר רבינו יואל דעל אומן גמיר אפי' אמר ליה עלך סמכינן פטור ולמהרי"ח נראה דר' אלעזר נמי מקמתמא לא הוה צריך למיגמר כמו ר' חייא ומשום דאמר ליה חזי דעלך סמיכנא נתחייב ור' חייא דלא אמר ליה עלך סמיכנא היה פטור ועוד אומר רבינו יואל דה"ה אם מראה לחבירו מטבע או חמורה ומסך עליו אם אין אומן חשוב חייב לשלם בהפסד ומה חולק רבינו אפרים ופי' דמראה דיבר מייבי בבה"ג שאם האומן אומר טוב אז צריך לקבלו ע"כ ואינו יכול להשמט ולכך חייב אפי' אי לא אמר ליה עלך סמכינן אבל משכון או מקח אין לו בע"כ ליקח וליקנות. מא"ז:

המראה דינר לשלחני ואמר לו יפה הוא ונמצא רע אם בשכר הראהו חייב על כל פנים אפילו היה מומחה ובקי ואפילו לא הודיעו שהוא סומך עליו, ואם בחנם הראהו אם הוא מומחה ואינו צריך להתלמד פטור ואפי' היה המטבע חדש ועדין אין נהוגים בו ואם אינו מומחה חייב ומכל מקום בזו הואיל ואין זו מעשה בידים אינו חייב אלא אם כן אמר לו הריני סומך על זה או שהיו שם דברים המראים שהוא סומך על ראייתו ואינו מזקיק עצמו להראות לאחרים כגון שהיה על המכר ולא היה המוכר רוצה ליטלו עד שאמר לו זה יפה הוא וזהו ביאור ההיא אתתא דאחוייא ליה דינר לר' חייא וכו'.

אדם אחר שאינו שלחני הואיל ומכל מקום נודע שהוא מומחה ובקי במטבעות דינו כשלחני ובחנם פטור.

מכל מקום ראוי לתלמידי חכמים ולאנשי מעשה לשלם כל נזק הבא מחמת דבורם ולעשות עם שאר בני אדם לפנים משורת הדין אמרו חכמים והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה[120], והודעת להם זו בית חייהם ר"ל תלמוד תורה, את הדרך זו גמילות חסדים, ילכו זו בקור חולים, בה זו קבורה, את המעשה זה הדין, אשר יעשון זה לפנים משורת הדין.